

תּוֹשַׁבְתֵּי
NISAN
IJAR
רוֹשׁ חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Detail interiéru synagogy v Děčíně. Foto Jiří Stach.
(K článku *Symboly emancipace* na stranách 12–13.)

JOM HA-ŠOA

Židovská obec v Praze si dovoluje vás a vaše přátele pozvat na vzpomínkovou akci na oběti genocidy Židů u příležitosti dne Jom ha-šoa 5773, která se koná v pondělí 8. dubna v 9.30 hodin v Pinkasově synagoze. *žop*

VEŘEJNÉ ČTENÍ JMEN

Srdečně vás zveme na veřejné čtení jmen obětí holokaustu na pražském náměstí Míru, které se letos uskuteční v pondělí 8. dubna od 14 do 17.00. Současně se od 9 hodin v Domě národnostních menšin koná konference na téma *Aktivní odpor proti bezpráví* v rámci projektu *Naši, nebo cizí?* Pro žáky základních a středních škol probíhá soutěž, jejíž výsledky budou prezentovány na výstavě během čtení. Více informací na www.nasinebocizi.cz a holocaust.cz. Akci pořádá Institut Tereziánské iniciativy a Nadační fond obětem holokaustu. *mm*

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

První povolební zasedání rady FŽO se uskutečnilo 13. března. Na programu bylo celkem 10 bodů: 1/ kontrola zápisu; 2/ plnění rozpočtu FŽO za rok 2012; 3/ odluha státu a církvi; 4/ využití příspěvku na podporu činnosti v roce 2013; 5/ využití příspěvku na podporu činnosti v budoucích letech; 6/ restituce – realizace zákona 428/2012 v podmínkách FŽO; 7/ základní dokument; 8/ informace o koordinaci grantů CC; 9/ je Rada FŽO v praxi nejvyšším orgánem FŽO?; 10/ různé.

Bod 1 Ad úprava Statutu FŽO – úkol trvá do 30. 3. 2013, některé obce již stanovisko zaslaly.

Bod 2 Federace hospodařila s přebytkem, některé položky, zejména účelové dary, se převádí do roku 2013, plnění rozpočtu odpovídá plánu. Rada bere předložené výsledky hospodaření FŽO za rok 2012 na vědomí bez připomínek.

Bod 3 Schválením zákona 428/2012 na konci roku 2012 byl završen dlouholetý proces odluhy státu a církvi započatý v roce 2008. Smlouva o vypořádání mezi Českou republikou a Federací židovských obcí v ČR byla podepsána 22. února 2013. Definitivní text smlouvy ještě dva dny před podepsáním vláda projednávala. Smlouva odpovídá zákonu, a jsou v ní uvedeny jasné garance obou smluvních stran.

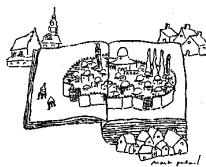
Text zákona i smlouvy odpovídají podmínkám, které byly na radě i prezidiu projednávány a byly radou schváleny.

Usnesení: Rada Federace židovských obcí schvaluje podepsání smlouvy o vypořádání mezi Českou republikou a Federací židovských obcí v ČR.

Hlasování: přítomno 40 členů rady, pro přijetí je třeba nejméně 21 hlasů. Pro 33, proti 1, zdrželi se 4 – **usnesení bylo schváleno.**

Bod 4 Rada byla seznámena s rozdělením příspěvku do jednotlivých obcí. Jedná se o stejnou výši, v jaké byl příspěvek státu

AKTUALITY

na osobní náklady duchovních v minulých letech ministerstvem kultury prostřednictvím FŽO židovským obcím poskytován.

Prezidium navrhuje pokračovat ve stejném režimu i v roce 2013 s tím, že během roku 2013 se připraví nový model. Od roku 2013 se tyto finance získané podle zákona 428/2012 nazývají příspěvek na podporu činnosti.

Usnesení: Rada schvaluje rozdělení příspěvku na podporu činnosti na rok 2013. **Hlasování:** přítomno 39, nutno 20, pro 35, zdrželi se 3 – **usnesení bylo schváleno.**

Bod 5 Prezidium projednalo návrh dotazníku a tabulku, které slouží k získání informací potřebných pro rozdělení příspěvku státu na podporu činnosti. Do konce dubna obce zašlou vyplněný dotazník i tabulku a informace doprovodí výkazem zisku a ztrát a rozvahou.

Na základě takto získaných informací vytvoří prezidium návrh rozdělení příspěvku a předloží jej na společném zasedání s předsedy obcí k diskusi. Z tohoto zasedání vzejde návrh, který bude projednán na červnové radě. Říjnové jednání rady by mělo konečný návrh rozdělení schválit.

Usnesení: V červnu 2013 bude předložen prvotní návrh rozdělení příspěvku, v říjnu bude rada schvalovat definitivní znění.

Hlasování: přítomno 39, nutno 20, pro 38 – **usnesení bylo schváleno.**

Bod 6 Všechny židovské obce obdržely velice podrobný materiál s informací, jakým způsobem dohledávat židovský majetek a jakým způsobem o něj žádat. U povinných osob, bývalého Pozemkového fondu a Lesů ČR, je možné okamžitě žádost podat. Ostatní případy budou projednávat soudy. Každá obec dostala heslo k dálkovému přístupu do katastru nemovitostí. Obce budou FŽO informovat, zda se restitucemi budou zabývat samy, nebo zda přenechají tuto činnost federaci. Do dnešního dne se již 5 obcí vyjádřilo, že budou restituce realizovat samy.

Usnesení: Každá ŽO bude žádat povinné osoby o vydání majetku v rámci své územní působnosti přímo a bude informovat FŽO o průběhu restitucí. Pokud se rozhodne předat tuto pravomoc FŽO, případně takto získaný majetek FŽO. ŽO se vyjádří

do 10. dubna, zda tuto pravomoc předávají FŽO.

Hlasování: přítomno 38, nutno 20, pro 37 – **usnesení bylo schváleno.**

Bod 7 Ministerstvo kultury, které v prosinci loňského roku obdrželo k registraci upravený Statut FŽO, požádalo federaci, aby aktualizovala i Základní dokument s prodlouženým termínem předložení do 31. 3. 2013. Základní dokument byl na základě nového církevního zákona projednán radou v roce 2002 a aktualizován v roce 2008.

Hlasovalo se o návrhu nevyjmenovávat v Základním dokumentu 13 článků víry a místo toho uvést, že FŽO a ŽO považují za základ víry „Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jediný“.

Hlasování: přítomno 33, pro 33 – **návrh schválen všemi hlasy přítomných.**

Bod 8 Od ledna 2013 se mění organizace administrování grantů Claims Conference. Při FŽO je zaměstnaná koordinátorka grantů. Ta se osobně představila a informovala o změnách, které se v administrování grantů odehrály od ledna tr.: byla ustavena komise pro schvalování grantů, proběhly 2 schůzky této komise, na nichž byl mj. schválen jednací řád. Dva nejdůležitější granty, tzv. GG a SO – na sociální a na domácí péči – na rok 2013 budou zhruba ve stejné výši jako loni.

Bod 9 Tento bod byl zařazen na žádost pana W., který zdůrazňuje nutnost okamžité e-mailové komunikace v případě, kdy je potřeba schválit některé úkony Radou FŽO. Předseda P. Papoušek nezpochybňuje, že rada je nejvyšším orgánem FŽO. V případě podepsání smlouvy o vypořádání mezi státem a FŽO šlo o výjimečnou situaci. Příští jednání rady – 19. června 2013. *jd*

OBSAH

- Zemřel Chanan Rozen 3
 Sidry na tento měsíc 4–5
 Jak se žije neviditelným rozhovor s režisérem Yarivem Mozerem 6–7
 Hořký konec Nového německého divadla 8–9
 Jak pokračuje Revitalizace 10–11
 Symboly emancipace 12–13
 Profesor Ruderman v Praze 14–15
 Jídlo se nevyhazuje, recenze 16
 Elly a Oskar Oehlerovi 17
 Židé v Číně 18–19
 Dokument Neviditelní 19
 Terežín v Bruselu 20
 Izrael: O čem vypoovídají mapy 21
 Kalendárium 22
 Zemřel historik Miroslav Kryl 23
 Kořeny v Úsově... a další události 23
 Kultura, zprávy 24–28

Vždy usměvavý, přívětivý a noblesní. Člověk by při pohledu na toho elegantního drobného muže jen těžko hádal, co všechno má za sebou. Spíše než na nástrojáře-zámečnicka (jímž se vyučil ve Vítkovických železárnách) a pomocníka Hagany vypadal na diplomata, jímž také později opravdu byl. Patřil k lidem, kteří ještě přirozeně vyzařovali kultivovanost předválečného Československa, neagresivnost, schopnost vnímat druhé a jemný humor. A také píli a zaujetí tím, co pokládali za své poslání, Rozenovými slovy, pro co se rozhodli „být mešuge“. Pro Chananu to byly vztahy mezi Izraelci a Čechy.

VALTR ROSENZWEIG

Chanan Rozen se narodil jako Valtr Rosenzweig 24. září 1918 v Moravské Ostravě v početné, ortodoxní a současně sionistické rodině. Jeho bratr Šlomo byl první Ostravan, který se vydal do Palestiny, a to již roku 1925 (jak Ch. Rozen s pýchou říkával, tento bratr se pak stal prvním a dosud jediným izraelským ministrem původem z Československa), další sourozenci ho pak následovali. Na aliju se přirozeně připravoval i Valtr v židovském učilišti, které vzniklo díky dohodě Vítkovických železáren a Sionistické organizace a jehož činnost ukončil zábor Sudet. Tehdy, v listopadu 1938, také Ch. Rozen opustil Ostravu a z Bratislavy doplul po Dunaji až do rumunského přístavu Galac a odtud strastiplným způsobem ilegálním lodním transportem do Palestiny. Jeho rodiče dorazili jedním z posledních transportů, spolu např. s Maxem Brodem, v březnu 1939. Rodina se usadila v kibucu Sarid. Chanan pracoval jako nástrojář a živil sebe i rodiče. V době války o nezávislost vyráběl zbraně pro Haganu a po jejím skončení se připojil k činnosti Ligy přátelství Izrael – Československo, kterou založil Max Brod s dalšími osobnostmi předválečné československé židovské kultury. Jejich snaze být staviteli mostů mezi oběma zeměmi, udržovat vzájemné kontakty a povědomí však už od počátku 50. let bránilo protizraelské zaměření politiky komunistického Československa.

ŘÁD BÍLÉHO LVA

I tak se něco málo podařilo. Roku 1955 přijeli na Pražské jaro někteří izraelské hudbníci, a do Prahy tehdy směl přijet dokonce i on. Roku 1964 pomohl Ch. Ro-

zen zorganizovat cestu Maxe Broda do Prahy a společně tu zahájili výstavu o Franzi Kafkovi; téhož roku se lize podařilo prosadit, aby československá vláda ocenila medailemi na sto účastníků Slovenského národního povstání, kteří žili v Izraeli, a izraelské parašutisty, kteří seskočili na území Slovenska. V Jeruzalémě a Tel Avivu se konala výstava dětských kreseb z Terezína. Roku 1967 protestoval

ské spoluobčany odvečené na smrt: roku 1994 inicioval vznik ostravského památníku obětem šoa a mezinárodní konferenci o transportu ostravských Židů do Niska. Rozenovu obětavou práci ocenil prezident Václav Havel, který mu roku 1998 propůjčil nejvyšší státní vyznamenání – Řád bílého lva, i ministr zahraniční Karel Schwarzenberg, jenž mu roku 2007 předal cenu Gratias agit za šíření dobrého jména ČR v zahraničí.

CHANAN ROZEN

(24. 9. 1918–18. 2. 2013)

Foto archiv.

Rozen jménem ligy proti zrušení diplomatických styků mezi ČSR a Izraelem a v létě 1968 se díky jeho iniciativě povedlo zorganizovat pobyt čs. vysokoškolařů a intelektuálů v Izraeli – této cesty se zúčastnil například Petr Pithart, který na letité přátelství s manželí Rozenovými vzpomíná ve svém nekrologu. Po okupaci Československa v srpnu 1968 Rozen, už jako předseda ligy, vyzýval izraelskou veřejnost k demonstracím a vyjádřením solidarity. A po pádu komunismu, jak vzpomíná Pithart, „se Chanan objevil ve Špalíčku, ve štábu Občanského fóra, jako jeden z prvních, kdo za námi ze světa přijeli. A obnovil všechny své československo-izraelské aktivity.“ Ihned v únoru 1990 vznikla Společnost přátelství Izrael – Česko – Slovensko (od roku 1993 Izraelská společnost přátel České republiky), jíž se stal předsedou a která se podílela na sjezdu Židů původem z Československa v Izraeli. O tom, jak působivé bylo toto shromáždění a jak významné tehdejší vystoupení prezidenta Václava Havla, už bylo v *Rch* mnoho napsáno. V prosinci 1991 byl Chanan Rozen jmenován honorárním generálním konzulem ČSFR (poté ČR) v Izraeli a tuto funkci rozhodně nevnímal jen formálně.

Po pádu totality dostal také příležitost, aby mohl připomenout své židov-

ČLOVĚK MUSÍ BÝT MEŠUGE
Výčet zásluh by mohl být ještě delší, ale odejde-li člověk, jako byl Chanan Rozen, vybaví se

nám spíše to, jaký byl, jak působil na lidi kolem sebe. Byl laskavý, pozorný, v posledních letech se, ač sám již v pokročilém věku, staral o svou těžce nemocnou manželku Rivku. Rozhodně nebyl typem profesionálního organizátora „akcí“, to co dělal, velmi prožíval, i o svých těžkých zkušenostech dovedl vtipně vyprávět.

Petr Pithart vzpomíná na Rozenovo laconické „už jsem tam jednou byl“, s nímž odmítl jít do vody, neboť v moři si jako ilegální přistěhovalc zažil své, když po něm Britové stříleli a on se, ač neplavec, musel nějak dostat z lodi k palestinským břehům. V rozhovoru pro *Rch* vzpomínal na cestu do Prahy v roce 1964: jak tehdy navštívil, ovšem v doprovodu přiděleného „průvodce“, rabína Sichera na Židovské radnici. A průvodce, snad aby se zavděčil, rabínovi řekl: „Víte, že pan předseda vlády Viliam Široký má za manželku Židovku?“ A Sicher prý jen mávl rukou a odvětil: „Ta mi může být ukradená – a on taky.“ A Jan Schneider zas ve své vzpomínce dává k dobrému, jak se Rozenovi vždy snažili starat o české velvyslance v Izraeli a jejich rodiny, a to tak, že jednomu z nich, Danielu Kummermanovi, dokonce připravili večeři, aby „se cítil jako doma“, což znamenalo, že mu sehnali vepřové. Hosta, jenž dodržuje košer stravu, to tehdy příliš nepotěšilo.

V rozhovoru pro portál Paměť národa celkem neformálně formuloval i své životní motto: aby člověk něčeho dosáhl, „musí být mešuge“. „Jeden člověk ve stavu mešuge je schopný vzbudit pozornost veřejnosti, aby byl nutný ohlas k nutné činnosti.“

Na Chananu Rozena budeme vždycky rádi vzpomínat. *Kež je jeho duše přijata do svazku živých.* **am**

OSMÝ DEN PESACH

„Zachovávej měsíc onoho jara a konej Hospodinu, svému Bohu, Pesach, protože toho jarního měsíce tě Hospodin, tvůj Bůh, vyvedl v noci z Micrajim.“ (5M 16,1)

Na osmý den Pesachu čteme pasáž z Páté knihy Mojžíšovy, jež zahrnuje informace o tomto svátku. Co říká o tom, jak trávíme svůj čas a jak prožíváme vztah k lidem kolem nás?

Všechny staré národy vnímaly určitá místa a předměty jako posvátné. Židovský národ však za nejvýznamnější považuje svatost času. Nejvyšší svatost nevyhrazuje Tóra pro fyzické předměty, ale pro šabat: „A Bůh požehnal sedmému dni a posvětil jej“ (1M 2,3) – sedmý den se stal oázou svatého času.

Dva chasidští rabíni, rabín z Kotsku a rabín z Vorki, jednou debatovali o relativní svatosti určitých přikázání. Vorkiský rebe poznamenal, že na Sukot si člověk s největší pečlivostí vybírá čtyři druhy rostlin, aby byly co nejkrásnější. Poté je obdivuje, mává s nimi, ale nakonec je odloží, neboť přikázání, které se jich týkalo, splnil. A tak se děje s většinou micvot: dokud je vykonáváme, obklopuje nás svatost, jakmile s nimi přestaneme, jejich svatost nás opouští. Když ale Žid sedí v suce, přikázání, tedy svatost, ho doslova obklopuje. Takže největší micva je suka.

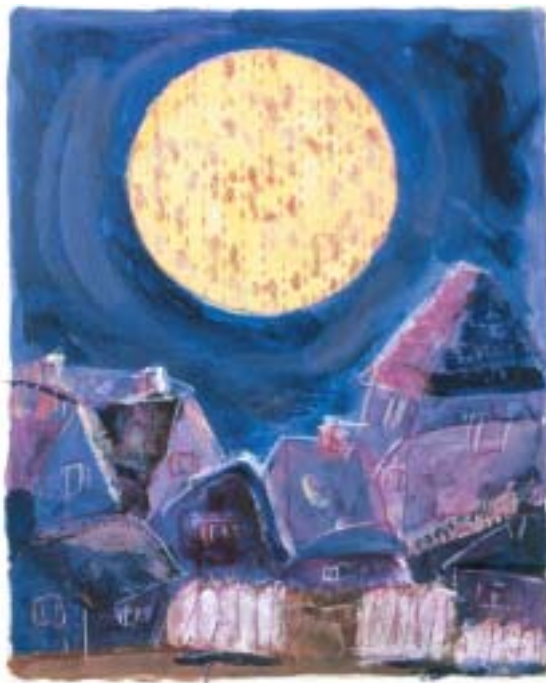
Kotský rebe odvětil, že přikázání, které se týká šabatu, je ještě větší. Žid může ze suky odejít, ale nemůže opustit šabat. Jinými slovy nejvyšší svatostí je svatost času, a jelikož lidský život se odměňuje časem, svatost času znamená i svatost života. Proto je příznačné, že první přikázání, které dal Hospodin izraelskému lidu jako národu – když byl ještě v Egyptě –, se týkalo času: „Tento měsíc máte za počátek měsíců, máte ho za první z měsíců roku!“ (2M 12,1)

Tóra zřetelně zdůrazňuje, že nám Hospodin světil významnou roli v přeměně a dodávání smyslu času. Jako Židé nesmíme vnímat čas jen jako objektivní, oddělené jednotky, jako jsou

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

minuty, dny atd., ale také jako subjektivní propojené momenty, které můžeme naplnit obsahem a posvětit významem.

Tato myšlenka je halachicky vyjádřena v zavedení posvěcování měsíce

Mark Podwal. *Macesový Měsíc*, 2004.

(*kiduš ha-chodeš*), což je proces, jímž prohlašujeme, že určitý den je počátkem měsíce. Původně Velký sanhedrin poté, co vyslyšel svědectví o novém měsíci, prohlásil počátek měsíce formulí „tento měsíc je svatý, tento měsíc je svatý“. Soud rozhodoval o tom, na který den připadnou svátky. Na rozdíl od šabatu, který je každý sedmý den bez ohledu na kalendář, svátky závisejí na rozhodnutí o měsíci, o kterém zase rozhodují lidé. Jak poznamenal rabi Ovadja Sforno (asi 1475–1550) ve svém biblickém komentáři, není

náhoda, že přikázání posvěcovat čas bylo dáno ve chvíli, kdy Židé uprchli z egyptského otroctví. Otroci nemají jasné povědomí o čase, protože o něm sami nerozhodují. Jen svobodní lidé, kteří svým časem alespoň částečně disponují, jej mohou naplnit smysluplnými záležitostmi – a posvětit ho. Pojem svobody a posvěcování času jsou tedy navzájem spjatý.

První měsíc židovského kalendáře je nisan, čas zrození židovského národa. Sedmým měsícem je tišri, výročí stvoření člověka. Největší židovské svátky se konají buď přímo v těchto měsících, nebo zhruba tou dobou: Pesach v nisanu a Šavuot nedlouho po něm; Roš ha-šana, Jom kipur a Sukot v tišri. První skupina svátků se vyznačuje důrazem na výlučnost – na přelomové události židovské historie, osvobození z egyptského otroctví a zjevení na Sinaji.

Svátky ve druhé skupině obsahují i univerzální témata a slaví se v měsíci, kdy byl stvořen člověk. I když tu nastává napětí mezi výlučným a univerzálním, oba typy jsou součástí cyklu židovského života a při obou pronášíme požehnání. Žehnáme jak stvoření světa, tak exodu z Egypta, a tím stvrzujeme, že mezi nimi žádný spor neexistuje. Bible začíná tím, že Hospodin stvořil svět pro všechny lidi a vybavil jej příkazy, které platily všem. Poté, co Boha lidé zklamali – nejprve Adam, po něm Noe –, rozhodl se Hospodin stvořit rodinu, z níž vznikne „svatý národ a království kněží“. Tento národ bude svým příkladem inspirovat celý svět,

aby přijal Boží učení. V tom samém okamžiku, kdy si Hospodin vybral Abrahama, mu Bůh slibuje, že „skrze něj“ budou požehnání všichni lidé na zemi.

TAZRIA-MECORA (3M 12,1–15,33)

Mecora je obvykle ztotožňována s malomocenstvím; řada biblických komentářů ale tento výklad odmítá. Proč? Hlavně proto, že tělesnou nemoc léčí lékař, nikoli kněz. Zadruhé, fyziologickou chorobu nemohou chytit do-

movní zdi. A zatřetí, nakažlivé malomocenství se nejrychleji šíří tam, kde se shromažďuje hodně lidí. Ale v Jeruzalémě během poutních svátků, kdy ulice přetékały lidmi a mor by se šířil velmi rychle, nikdy nedošlo k tomu, aby byla vyhlášena karanténa, ani na určitou dobu.

Proto naši moudří (a především rav Samson Raphael Hirsch) tvrdí, že *carat* je choroba duše, již způsobují pomluvy, jejich šíření nebo to, že jim člověk naslouchá. Rabi Salanter (19. století) často zmiňuje, že biblický oddíl Mecora následuje po části Šmini, která končí výčtem zakázaných zvířat, ptáků a ryb, abychom pochopili, že to, co z našich úst vychází, je v důsledku mnohem závažnější než to, co do nich přijímáme!

Maimonides jmenuje tři druhy zakázané mluvy: zaprvé *rohel*, což je někdo, kdo vypráví o druhém, řka: „tohle jsem slyšel o tom a tom“. I kdyby mluvil pravdu a nikoho neočerňoval, takový člověk je přesto považován za zkázonosného. Větší přestupek však představuje *lašon hara*, zlý jazyk, někdo, kdo šíří pomluvy, i kdyby to, co říkal, byla pravda. A šíření zlých nepravd se nazývá *moci šem ra*, šíření špatného jména. Takový čin, jenž se rovná zničení dobré pověsti, je nejhorší ze všech. Maimonides k tomu praví: „Taková zlá řeč vede ke smrti tří lidí: toho, kdo ji pronáší, toho, kdo jí naslouchá, a toho, o kom se mluví. A člověk, který naslouchá, je horší než ten, kdo ji šíří“ (*Zákony správných myšlenek* 7, 1–3).

Pomluvy však nesmíme zaměňovat s konstatováním pravdivých skutečností. Jejich nositelem má v moderní demokratické společnosti být (a pro Izrael to určitě platí) svobodný tisk. Jedním z jeho úkolů musí být strážit morálku, a to i v nejnepřehlednějších sférách moci a vlivu. I rabi Jisrael Meir Kagan (známý pod jménem Hafec Chajim), který napsal významnou práci o zlu způsobeném pomluvami, tvrdí, že pro veřejné dobro – když se například člověka ptají na vhodnost určitého kandidáta na snátek – musíme říci celou pravdu, i kdyby vyzněla nepřívětivě.

(Z komentářů rabína Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – duben 2013

Staronová synagoga

31. 3.	neděle	předvečer 7. dne Pesach	19.14 hodin
1. 4.	pondělí	7. DEN PESACH	20.23 hodin
2. 4.	úterý	8. DEN PESACH konec svátku	20.25 hodin
5. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.22 hodin
6. 4.	sobota	ŠMINI 3M 9,1–47 hf: 2S 6,1–7,17 mincha – perek 1 konec šabatu	19.00 hodin 20.32 hodin
8. 4.	pondělí	JOM HA-ŠOA	
10. 4.	středa	1. den Roš chodeš ijar	
11. 4.	čtvrtek	2. den Roš chodeš ijar	
12. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.33 hodin
13. 4.	sobota	TAZRIA-MECORA 3M 12,1–15,33 hf: 2Kr 7,3–20 mincha – perek 2 konec šabatu	19.15 hodin 20.45 hodin
15. 4.	pondělí	JOM HA-ZIKARON	
16. 4.	úterý	JOM HA-ACMAUT – DEN NEZÁVISLOSTI IZRAELE	
19. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.44 hodin
20. 4.	sobota	ACHAREJ-KEDOŠIM 3M 16,1–20,27 hf: Am 9,7–15 mincha – perek 3 konec šabatu	19.30 hodin 20.57 hodin
24. 4.	středa	PESACH ŠENI	
26. 4.	pátek	večerní bohoslužba	19.55 hodin
27. 4.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 mincha – perek 4 konec šabatu	19.40 hodin 21.10 hodin
28. 4.	neděle	LAG BEOMER	
3. 5.	pátek	večerní bohoslužba	20.06 hodin
4. 5.	sobota	BEHAR-BECHUKOTAJ 3M 25,1–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 mincha – perek 5 konec šabatu	19.50 hodin 21.23 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin a na svátek Pesach
v neděli 31. 3. od 19.00 a v pondělí 1. 4. od 19.00.

Večerní bohoslužby se konají v pátek 5. 4. od 19.00 a 19. 4. od 19.10.

Páteční večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin, četba siduru každou středu
od 18.30 hodin, židovská filosofie a mystika každou středu od 19.45 hodin.

JAK SE ŽIJE NEVIDITELNÝM

rozhovor s izraelským režisérem Yarivem Mozerem

Yariv Mozer. Foto archiv.

YARIV MOZER (nar. 1978) je izraelský scenárista, režisér a producent. Roku 2003 ukončil s červeným diplomem studium filmové katedry na Telavivské univerzitě. Je členem Evropské filmové akademie, vyučuje na Jeruzalémské Filmové škole Sama Spiegela. Je autorem a producentem řady dokumentů. V březnu se v Praze účastnil festivalu Jeden svět, který pořádá společnost Člověk v tísni; osobně tu uvedl v kategorii Máte právo vědět svůj filmový dokument nazvaný Neviditelní (*The Invisible Men*).

Pane Mozere, zdá se, že většina izraelských dokumentaristů je vůči Izraeli poměrně kritická. Proč tomu tak je?

Ta kritičnost je určitě reakcí na dřívější budovatelský étos. Během posledních dvaceti let došlo podle mého názoru mezi některými izraelskými umělci a intelektuály až k jakémusi probuzení v tom slova smyslu, že se nebojí kritizovat politiku vlády a pokoušejí se představit jinou realitu, jakou by si v Izraeli přáli mít, a následně o ní i přesvědčit své čtenáře, publikum a širší veřejnost vůbec.

Nakolik podle vašeho názoru odráží dokument realitu?

Myslím si, že něco takového jako objektivní dokument není možné: každý dokumentarista interpretuje skutečnost ze

svého subjektivního úhlu pohledu, a právě to dělám ve svých filmech i já. S věrou, že dokumentární film má zvláštní sílu změnit nejen realitu, kterou zachycuje, ale také zvláštní sílu změnit postavy, které v něm vystupují – zejména když se samy dostanou před kameru.

Mají izraelští dokumentaristé svůj specifický filmový jazyk?

Nad tímhle jsem se upřímně řečeno nezamýšlel, ale určitě je pravda, že všichni mají skvělé vzdělání. Navštěvovali naše vynikající filmové školy a umějí tedy vystavět kvalitní filmový příběh, který je poháněn postavami, umějí pracovat s kamerou, s filmovým jazykem zvoleného stylu. A právě proto je izraelský dokument ve světě tak úspěšný.

Jak jsou izraelské dokumenty financovány? Jste při práci vystaveni nějakému politickému či jinému tlaku?

Izraelští dokumentaristé si stejně jako ti vaši ustavičně stěžují na nedostatek peněz, protože si přejí, aby do nich vláda investovala víc, ale musím zdůraznit, že rozhodně nejsme cenzurovaní a nejsme ze strany vlády vystaveni žádnému tlaku. Jistěže máme některé osobnosti jako třeba ministryni kultury, která tvrdí, že se musíme řídit autocenzurou, ale s tím já nesouhlasím a osobně to naprosto odmítám – podle mého názoru musíme pokračovat v kritice, protože právě to je odpovědností umělce a dokumentaristy zvlášť, to je jeho práce v demokratické zemi. Mimochodem ministryně nedávno prohlásila, jak je ráda, že žádný ze dvou izraelských dokumentů nominovaných na Oscara, *Pět rozbitých kamer* a *Strážci bran*, nakonec cenu nezískal, protože se za jejich kritický tón stydí.

Na druhé straně však zase cítím z jiných oficiálních míst velkou podporu – mou účast na pražském Jednom světě spolufinancuje zdejší izraelské velvyslanectví, které vědělo, do čeho jde...

Jak se dokumentarista u vás dostane k podpoře?

Dokumentaristé předkládají své projekty umělecké komisi, která je hodnotí pouze z uměleckého hlediska a z celé řady jich vybere vždy jen několik, které

získají státní granty. Pak má naše vláda naštěstí zákony, jimiž televizním kanálům nařizuje, aby investovaly do dokumentů a filmů, a to je další zdroj peněz. A taky lze jít cestou koprodukce s evropskými zeměmi – třeba *Neviditelní* byli spolufinancováni nizozemskou televizí a nizozemským filmovým fondem a v Nizozemsku byla také před rokem premiéra.

Váš první dokumentární film se jmenuje *Moje první válka*. Za jakých podmínek vznikl?

Za druhé libanonské války jsem byl coby rezervista povolán do armády a na poslední chvíli jsem si s sebou vzal kameru. Důstojník, kterému jsem bezprostředně podléhal, poté v terénu přijal mou žádost a povolil mi natáčet, ale také mě instruoval, že po ukončení konfliktu musím vše, co natočím, předložit příslušným úřadům, abych neohrozil bezpečnost Izraele, což jsem samozřejmě udělal. Finální podoba filmu tak vznikla až rok a půl po válce a hodně lidí si na něm cenilo především intimní pohled do srdcí vojáků. A jistěže někteří armádní představitelé s ním měli trochu problém.

Proč?

Protože je to dokument velmi kritický vůči samotnému konceptu války: vyrůstal jsem totiž s vědomím, že když jdem do války, má to nezpochybnitelný důvod, ale dnes, když už jsem starší a vidím svět jinak, si prostě nemyslím, že válka je vždy nejlepším řešením.

A jaký máte vůbec k armádě a k povinné vojenské službě vztah – jako Izraelec a jako homosexuál?

V povinné vojenské službě jsem strávil čtyři roky, protože jsem byl ve vyšší velitelské pozici, a samozřejmě vím, že Izrael armádu potřebuje. Necítím se ale povoláný soudit, jestli potřebuje až tak velkou armádu, a rozhodně doufám, že jednoho dne si budeme moci dovolit situaci přehodnotit a v závislosti na hrozbách, kterým budeme čelit, mít jen armádu profesionální – ale to je hodně předčasná úvaha.

Jako homosexuál teď nemám v izraelské armádě sebemenší problém – kdykoli se vracím do služby jako rezervista, vědí to o mně všichni kolem, velitelé i vojáci, a už se nad tím nikdo ani nepozastaví. Musím však přiznat, že během povinné vojenské služby jsem ještě tak

otevřený nebyl – věděla to o mně jen rodina, která není nábožensky založená, a úzký kruh nejbližších; navenek jsem svou identitu skrýval. Před dvaceti lety zkrátka byla izraelská společnost jiná.

Jaký tedy dnes zaujímá izraelská společnost postoj vůči homosexualitě?

Během posledních zhruba dvaceti let Izrael prošel co do práv sexuálních menšin doslova až revolucí. Své homosexuály a lesbičky teď nejen přijímá, ale dokonce i vítá. Je to dáno hlavně tím, že mnoho aktivistů z naší komunity se v minulosti úspěšně postavilo vládě, a to veřejně i před soudy, a postupně se tak dosáhlo toho, že se jeden po druhém zrušila nebo přepsala celá řada dříve diskriminačních zákonů. Izrael je tudíž v současnosti a ve skutečnosti jedinou zemí na Blízkém východě a v arabském světě, která homosexualitu legalizovala, a to dokonce už v roce 1987. Od roku 1993 pak izraelská armáda zakazuje jakoukoli diskriminaci homosexuálních vojáků a lesbických vojáků. Stalo se to mnohem dříve, než k podobnému kroku sáhla třeba vláda Spojených států. Partneri stejného pohlaví jsou navíc oprávněni pobírat veškeré sociální dávky a čerpat veškeré další výhody, které jsou v Izraeli běžné, což se dokonce vztahuje i na případy, kdy má homosexuální nebo lesbický pár dítě: jeden z partnerů pak má nárok na mateřskou nebo otcovskou dovolenou.

Ale co když si Izraelec zvolí partnera stejného pohlaví z ciziny?

I na něj se vztahuje nárok na izraelské občanství – což pro homosexuální a lesbické páry nepřipouštějí ani zákony v USA. Co do společenského přijetí se většina homosexuální komunity cítí volněji a pohodlněji ve velkých světských městech, zejména v Tel Avivu, zatímco najít homosexuální páry v náboženských komunitách je vzácné. V poslední době u nás máme navíc hodně otevřeně homosexuálních známých osobností: politiky, herce, zpěváky, televizní moderátory... Homosexualitu více akceptuje především mladá generace, ovšem velkou změnou prošla celá společnost. Homosexualita už není tajemství, ba ani okrajový jev – naopak, Izrael je dnes vůči gayům velmi přátelský.

V Jeruzalémě se dokonce koná Gay Pride...

Už deset let tam probíhá Pochod pýchy gayů a lesbiček – ovšem za přísných

bezpečnostních opatření, protože pokud se všechna tři tamní hlavní náboženství, tj. judaismus, křesťanství a islám, na něčem shodnou, je to ostře vyhraněné stanovisko proti tomuhle pochodu a všemu, co pouhým svým konáním znamená.

Jsou podle vás hlavním tématem *Neviditelných v prvé řadě lidská práva, nebo sexuální menšiny?*

Myslím, že v prvé řadě je to film o lidských právech, o právu člověka žít si tak, jak si sám zvolí, a až v druhé řadě o homosexuálech. Název je pak variací na román Afroameričana Ralphi Ellisona *Neviditelný* – ovšem s tím, že já jsem v něm použil množné číslo. A že mým cílem bylo učinit z těch neviditelných mužů muže nezpochybnitelně viditelné.

Co vás k natočení dokumentu inspirovalo?

V roce 2008 se mi dostala do ruky zpráva dvou právníků z centra pro lidská práva Telavivské univerzity. Obsahovala svědectví palestinských gayů, kteří se ukrývají v Tel Avivu, tedy ve zdaleka nejliberálnějších městě blízkovýchodní oblasti, a čelí přitom dvojí hrozbě: nemohou žít ani jako homosexuálové v Palestině, ani jako Palestinci v Izraeli. O údělu homosexuálů v arabském světě už toho bylo napsáno dost, ale ti, kdo uvízli v ghettu Západního břehu nebo Gazy, trpí ještě víc. Já se chtěl dozvědět, jaké to je být gay na druhé straně zdi. A kdyby se mě dnes někdo zeptal, jestli je horší být gay na Západním břehu, nebo nelegální Palestinec v Izraeli, je to sice těžká otázka, ale odpověděl bych, že na životě jste ohrožen na Západním břehu, takže je to horší tam.

Práce na filmu mi nakonec zabrala tři a půl roku i proto, že jsem nevěděl, jestli mé postavy dostanou azyl ve třetí zemi, a já je nemohl a nechtěl ohrozit. Seznámil jsem se s nimi prostřednictvím dobrovolného pracovníka jednoho telavivského komunitního centra věnujícího se menšinám. Pak jsem se snažil získat důvěru všech budoucích hlavních postav filmu, a nebyl to zrovna krátký proces.

Asi víte, že zejména ve Spojených státech označují jisté skupiny, vyzývající ke kulturnímu bojkotu Izraele, *Neviditelné za izraelskou propagandu*.

Řekl bych, že je to nesmysl – můj film je přece kritický na obě strany. Palestinskou společnost ukazuje jako velmi tradiční,

náboženskou a homofobní, pomluvy a šeptanda se v ní rychle šíří a homosexuálové se musí skrývat jak před svými rodinami, které je mnohdy chtějí zabít, tak před palestinskými bezpečnostními složkami, které je často obviňují ze špionáže a nezřídka i mučí. Problém s Izraelem zase podle mého názoru vězí v tom, že můj stát podepsal jisté mezinárodní smlouvy, a je tedy povinen chránit osoby, jejichž životy jsou v nebezpečí – ale homosexuální Palestinci se jakoby nepočítají: buď jsou deportováni zpět na okupovaná území, nebo se mohou pokusit získat politický azyl ve třetí zemi. Izraelcům navíc zákon zakazuje ilegálním Palestincům jakkoli pomáhat – nesmějí je ubytovat, zaměstnat či jim poskytnout dopravu. A já chtěl ukázat, jaké to je být nevinný a ocitnout se bez domova, bez rodiny, bez přátel, bez národnosti a bez identity. Vůči svým postavám jsem cítil velkou empatii a rád bych, aby ji cítilo i izraelské a mezinárodní publikum.

Neocitl jste se i vy při natáčení filmu mimo zákon?

Myslím, že jsem se pohyboval někde na hranici. Kdykoli jsem nějakou ze tří ústředních postav vezl v autě, technicky vzato jsem už porušoval zákon, i když jsem nikoho z nich nikdy nevezl na Západní břeh nebo zase zpět. Toho bych se neodvážil, protože bych to vnímal jako skutečný bezpečnostní problém a čelil bych tu velkému etickému dilematu, nicméně našťásti mě o to nikdy nikdo z nich nežádal. Jak se ale ve filmu otevřeně říká, jeden deportovaný muž tu zeď stejně nelegálně překonal, přičemž já nevím a ani nechci vědět jak. Obecně je ale známo, že není jediný, komu se to podařilo.

Jaké dnes udržujete s Palestinci vztahy – spíše soukromé, nebo profesní?

Jsou to spíše soukromé vazby, a navíc hlavně s izraelskými Araby a občany Izraele, ne s těmi ze Západního břehu. Mám sice novinářskou kartu a na Západní břeh se tak na rozdíl od běžných Izraelců dostanu bez potíží, ale opravdové přátele tam nemám. Dnešní situace tomu prostě nepřeje. V současné fázi konfliktu je propast mezi Izraelci a Palestinci hodně široká a hluboká a jakkoli spojení mezi oběma národy je hodně vzácné – nekoná se například ani jediný festival filmových dokumentů, který by nás přivedl blíž k sobě.

HANA ULMANOVÁ

HOŘKÝ KONEC

Nové německé divadlo v běhu času II

V minulém čísle *Roš chodeš* jsme přinesli recenzi na obsáhlou monografii Jitky Ludvové o pražském Novém německém divadle, nazvanou *Až k hořkému konci*, již loni vydalo nakladatelství Academia. Tuto významnou divadelní scénu jsme v našem článku opustili v dobách, kdy ji po legendárním impresářiovi Angelu Neumannovi převzal Heinrich Teweles. Ten tehdy kvůli tomu odešel z pozice šéfredaktora pražských německých novin *Prager Tagblatt*.

TEWELES

Jak jsme již uvedli, autorka v monografii nijak neakcentuje fakt, že mnohé z osobností pražského intelektuálního a samozřejmě i divadelního života byli Židé. Bylo tomu tak ve všech případech ředitelů Nového německého divadla, a to až do příchodu nacistů. Je zajímavé, že jejich biografie začínají vždy stejně: „pocházel z rodiny židovského obchodníka“. V případě Heinricha Tewelese navíc autorka dodává, že „po celý život udržoval kontakt s významnými osobnostmi z židovských kruhů“. A to je zjištění, které je zajímavé nejen pro židovskou komunitu. Heinrich Teweles se stal skutečně jedním z oněch kulturtrégrů, protagonistů umělecké a intelektuální vyspělosti do té doby provinčního pražského, v podstatě maloměstského prostředí. Podařilo se mu vytvořit okruh významných osobností, patřících ve své době k intelektuální špičce, který pozdvihl úroveň ve všech kulturních oblastech. Za všechny stačí jmenovat jen otce sionistické myšlenky, vídeňského novináře Theodora Herzla, který byl Tewelesovým osobním přítelem. V Praze byl častým hostem, a není proto náhodou, že se jeho klíčové dílo jmenuje *Alt-Neu Land*, tedy *Staronová země*, podle Staronové synagogy. Herzl se zúčastnil všech pěti pražských premiér svých her, šestou, pod názvem *Ghetto*, pojednávající o fenoménu židovské asimilace, však Teweles údajně na naléhání pražské židovské obce již nevedl.

Podle Jitky Ludvové byl Teweles jako divadelní ředitel úplně jiným ty-

pem než Neumann. Zcela jistě tu se hrála roli i jeho novinářská profese, díky níž se na divadlo a veškeré dění kolem něj díval vždy s určitým nadhledem. Spíše než k opeře měl daleko bližší vztah k činohře. Ale stejně jako před ním Neumann, i on si uměl vybrat dramaturgicky zajímavá díla a objeovat budoucí hvězdy. V případě opery to byl vídeňský dirigent Alexander

Nové německé divadlo za časů Leopolda Kramera. Dobová pohlednice.

von Zemlinsky, v případě činohry režíroval několik představení legendární Max Reinhardt. Veden – stejně jako Neumann – i komerčními zájmy, velký prostor dával i operetám, což mu prý tehdejší kritika často vyčítala.

Jako intelektuál byl zakořeněn v německé kultuře, dodnes ceněny jsou jeho sbírky veršů pražských autorů. Ale psal také fejetony, povídky a romány a připravoval přednášky. Neocenitelným přínosem k vykreslení doby jsou jeho memoáry. Z akademického hlediska stojí za pozornost jeho dílo, zabývající se *J. W. Goethem*, například stať *Goethe und die Juden* (Goethe a Židé). Také upravil několik her pro pražské divadelní provedení a napsal pět veseloher, jež vydal v podobě režijních knih. Za zmínku stojí *Polykrátův prsten* ve zhudebnění brněnského rodáka Ericha Korngolda, budoucího slavného skladatele hollywoodské filmové hudby (získal mj. dva Oscary).

„Poslední léta monarchie“, tak nazvala Jitka Ludvová oddíl, v němž se

zabývá dobou ředitelování Heinricha Tewelese. Období první světové války bylo nesmírně náročné v mnoha ohledech. Teweles však zvládl veškeré problémy, včetně těch finančních, s velkým úspěchem. Ale jak píše: „Veden obavami z poválečného vývoje německé kultury v samostatné republice, požádal Zemský výbor o zkrácení svého ředitelského období. ...“

Svůj úřad předal 31. října 1918, těsně po vyhlášení Československa. Do konce života žil jako soukromník střídavě v Čechách a v Rakousku a věnoval se literární tvorbě.“

KRAMER A VOLKNER

V ředitelském křesle ho vystřídal Leopold Kramer. I on byl výraznou osobností. Původně byl hercem, působil v městském divadle v Olomouci nebo v německém Halle. Dvacet let hrál milovníky a bonvivány ve vídeňském Volkstheateru, kde pak i režíroval. V Praze nejdříve pohostinsky vystupoval, na konci první světové války, po dohodě s Tewelesem, převzal do nájmu obě pražská německá divadla, Stavovské i Nové. Vydržel tu devět let, poté získal herecké angažmá v berlínských divadlech. Do Prahy se pak vracel jako herec a režisér, nastudoval také několik představení v Teplicích. Od poloviny 20. let se herecky uplatňoval i ve filmu, v Praze natočil snímek na motivy povídek Vojtěcha Rakouse *Modche a Rézi* (1926), nejvýraznější však byla jeho role otce hlavní hrdinky ve slavném skandálním snímku Gustava Machatého *Extase* z roku 1932. (Byl to český film a Leopolda Kramera tu museli dabovat.)

Po Kramerově odchodu vyhlásil pražský Německý divadelní spolek na místo ředitele konkurz, který vyhrál Robert Volkner. Ten již divadlo nevedl na základě vlastní koncese jako jeho předchůdci, ale jako zaměstnanec spolku. Svou funkci vykonával sedm let, do roku 1932. Nejprve byl v Praze přijat s nedůvěrou, protože prý nebyl spjat s rakouskou divadelní tradicí. Musel sestavit téměř nový soubor, s ředitelem Kramerem a šéfem opery Zemlinským totiž mnoho umělců z Prahy odešlo. Nakonec však i on uspěl. Za jeho ředitelování se na jevištích objevily jak známé tituly, tak tvorba soudobých autorů. Do repertoáru zařadil hry Stefana Zweiga, Paula Leppina, Franze Werfela (*Sv. Pavel mezi Židy*), ale také Lva Nikolajeviče Tolstého nebo i českých dramatiků, především Františka Langerera. K hostování pozval i moskevské Tairovovo divadlo a japonské divadlo Tokujiro Tsutsui. Operní repertoár, pod taktovkou George Szella, zahrnoval vedle titulů z dob Zemlinského dramaturgie i řadu děl soudobých skladatelů, zazněl tu například Paul Hindemith, Ernst Křenek, či dnes slavná díla vzniklá ve spolupráci Bertolta Brechta a Kurta Weilla. Volkner uvedl i Weinbergerova *Švandu dudáka*, Janáčkovu *Káti Kabanovou* nebo Smetanova *Dalibora*. Jak píše Jitka Ludvová: „Kolem roku 1930 začal tisk vytýkat řediteli nekonceptní dramaturgii a malý počet klasiků v repertoáru. Předmětem výtek byl i značný deficit a utracení peněz získaných prodejem části zahrady a určených na úhradu dluhů. Po tiskové kampani oznámil ředitel, že se o prodloužení smlouvy již nebude ucházet.“

Leopold Kramer. Foto archiv.

EGER

Jeho nástupcem se stal Paul Eger, který v Novém německém divadle zastával post dramaturga již za éry Angela Neumanna. Tehdy ho doporučil Arthur Schnitzler. O více než dvacet let

později se vrátil do pozice ředitele. Důvodem, proč se rozhodl opustit Berlín a Hamburk, kde do té doby úspěšně působil, byla jednak levicová radikalizace tamních uměleckých kruhů, a také stále častější rasové útoky, pocházející z opačného politického spektra. Ne nadarmo je oddíl, věnovaný ředitelování Paula Egera, nadepsán „Léta v Hitlerově stínu“. Tento stín zasáhl i do té doby relativně bezpečnou Prahu.

Na tomto místě dejme zcela prostor autorce: „Paul Eger byl dobrým znalcem pražských poměrů již od doby, kdy spolupracoval s Neumannem. Převzal mezinárodní soubor německého divadla v těžké finanční situaci, zhoršované státními zásahy na ochranu domácích pracovních sil (sám musel jako cizinec každoročně žádat o pracovní povolení). Zrušil samostatnou operetu a obsazoval činoherce nebo operní pěvce. Zavedl různé typy dílčích úvazků a lépe využíval hostování. Získal prostředky ze soukromých zdrojů, přínosná byla i dohoda o rozhlasových

přenosech ... i koprodukční filmové projekty s barrandovskými ateliéry. Napětí v divadle působily komunistické buňky, sympatizanti nacionálního socialismu, tlak Sudetoněmecké strany, německého velvyslanectví a levicově orientovaná kritika některých pražských německých listů. Z české strany byl Eger považován za nositele „nežádoucích německých vlivů“, říšskoněmecký tisk naopak označoval pražské divadlo za „rejiště emigrantů, kde uprostřed židovského pekla bojuje malá skupina árijských říšskoněmeckých herců za ideje německé kultury“ (*Völkischer Beobachter* 1. 12. 1933).“

Paul Eger se také významně angažoval při pomoci německým emigrantům, kteří po roce 1933 utíkali do Československa. Snažil se pro jejich integraci získávat finanční prostředky od velkých podnikatelských firem, ale i dalších dárců. V činoherní i operní dramaturgii se vrátil k úspěšné strategii ředitele A. Neumanna, kterou mu však již okolnosti nedovolily rozvinout. Zařazoval na repertoár pražské německé i české autory (Max Brod, Franz Werfel, Paul Leppin, František Langer, Karel Čapek, Fráňa Šrámek, Olga Scheinpflugová). V opeře se soustředil spíše než na

Robert Volkner. Foto archiv.

běžný repertoár na mimořádná díla, oživil virtuózní opery 19. století (Meyerbeer, Donizetti). Jak píše autorka: „Do vlastní režie vnesl po letech střídmosti vizuální prvky soudobého velko filmu (Verdiho *Aida*) a dával prostor experimentům (Händelovo oratorium *Joshua* ve scénickém aranžmá s kostýmy, jež vytvářely barevné plochy).“ Scénu vedl do 29. září 1938, kdy se soubor po přijetí mnichovské dohody prakticky rozpadl. Eger využil svého švýcarského občanství a usadil se ve Švýcarsku. V letech 1940–42 byl režisérem Městského divadla v Basileji a v letech 1942–47 vedl Městské divadlo v Lucernu.

OBERSTURMBANNFÜHRER SS

V období od Mnichova do okupace zbytku Československa byly pražské německé divadelní scény zcela paralyzovány, většinou i uzavřeny. Nacisté však chtěli i tuto kulturní oblast využít pro svou propagandu. Na přímý Goebbelsův nátlak byl do funkce jmenován brněnský rodák Oskar Waldeck, který působil krátce jako herec mj. v Jablonci nad Nisou. Ve 30. letech vstoupil do NSDAP a vedl pak zemské divadlo v Coburgu, posléze se stal členem správní rady Říšské divadelní komory. V květnu 1939 byl vyslán jako generální intendant německých

(pokračování na str. 17)

DVĚ SYNAGOGY A OBECNÍ DŮM

Jak pokračuje revitalizace: slovem i obrazem II

V březnovém Rch jsme informovali, jak probíhá projekt záchrany židovských památek v Brandýse nad Labem a v Úštěku. V tomto čísle se podíváme na situaci ve dvou moravských městech, Boskovicích a Mikulově.

BOSKOVICE

Historické jádro Boskovic včetně ghetta je od roku 1990 městskou památkovou zónou. K významným pamětihodnostem patří hrad ze 13. století na vrchu nad městem, rozlehlý zámek z počátku 19. století, kostel ze 14. sto-

Restaurování výmalby v synagoze.

letí, stará radnice a v neposlední řadě i vzácná synagoga, postavená v roce 1698 uprostřed rozsáhlého a dodnes relativně dobře zachovaného židovského ghetta s původní vstupní branou. V době, kdy synagoga sloužila svému účelu, v ní bylo 134 mužských, 147 ženských a 72 dětských sedadel. Její interiér je vyzdoben barokní ornamentální freskovou výmalbou s hebrejskými nápisy, kterou se restaurátorům v minulých letech podařilo z větší části zachránit. Za druhé světové války byla synagoga uzavřena a sloužila jako skladiště zabaveného židovského majetku. V roce 1994 byla navracena Židovské obci v Brně. Celkovou stavební rekonstrukcí synagoga prošla v letech 1989–2001.

V rámci projektu revitalizace byly dosud v synagoze provedeny tyto stavební činnosti: doplnění a statické zajištění krovu, výměna střešní krytiny a klempířských prvků, odkopání terénu za synagogou, stěrková izolace stěny, odvedení srážkové vody, drenáž sanační omítky v interiéru na severní straně synagogy, doplnění a restaurování aronu ha-kodeš, výměna topných těles (akumulačních kamen), výroba nového recepčního pultu do předsíně, drobné úpravy dlažeb, obnovení členění oken dle původního vzhledu a doplnění replik historických lavic.

GHETTO A GHETTA

Ghetto mělo v době svého největšího rozsahu na 150 domů; mnohé z nich se (většinou v různých přestavbách) dochovaly. V roce 1848 tu žilo na dva tisíce Židů, celá třetina všech obyvatel města. Jeden z domů ghetta, silně zdevastované bývalé sídlo židovského obecního úřadu, rabína a židovské školy (Bílkova ulice 7), prochází v rámci projektu revitalizace celkovou rekonstrukcí a obnovou. Po dokončení stavebních prací a úprav v červnu letošního v něm bude stálá expozice, věnovaná židovským ghattům. Ta seznámí návštěvníky s bohatstvím forem židovských čtvrtí u nás, s historickými příčinami jejich vzniku a lokalizace i s každodenním životem v ghettu

a jeho proměnami v běhu staletí. Zachytí i dnešní podobu židovských čtvrtí a ochranu (či devastaci) tohoto kulturního dědictví ze strany státu a měst v poválečných letech. Veřejnost zaznamenala existenci židovské

čtvrti v Třebíči poté, co byla v roce 2003 zapsána spolu s trebičskou bazilikou do seznamu světového dědictví UNESCO. Ale expozice, jejímž autorem je ing. Jaroslav Klenovský, ukáže, že v ČR je dosud řada dalších neméně unikátních ghatt (Polná, Březnice, Ko-

sova Hora a další), která si zaslouží pozornost a ochranu.

Práce provedené na obecním domě Bílkova 7: doplnění a statické zajištění krovu, částečná výměna střešní krytiny a vybudování nového vikýře, restauro-

Obnovený obecní dům v Bílkově 7.

vání vstupního kamenného portálu, výměna oken a restaurování stávajících dveří, v přízemí obnova kamenné dlažby a vybudování přednáškové místnosti se zázemím, včetně obnovy vstupního kamenného portálu, úprava prostor návštěvnického centra se zázemím a prostor expozice v přízemí věnované životu v ghettu, sociální zařízení pro návštěvníky, vyčištění prostoru dvora od nánosů a odvedení srážkové vody do kanalizace, restaurování kamenné-

ho schodiště v prvním patře, stavební úpravy archivní místnosti pro fotografie Muzea Boskovic a tří expozičních místností, zřízení sociálního zařízení pro návštěvníky i průvodce a zázemí pro průvodce, lektory a účinkující ve

druhém patře, obnova fasády, obnova vnitřních omítek, položení nových prkenných podlah v prvním patře, osazení kachlových elektrických akumulačních kamen v přízemí a zřízení teplovodního plynového vytápění v prvním patře.

Obecní dům v Bílkově ulici 7 na plánu z roku 1826.

MIKULOV

Jestliže si Boskovice zaslouží, aby se o nich mluvilo jako o hezkém městě plném památek, pak v případě Mikulova už je jen jedna možnost – jedná se o město krásné, přesněji řečeno nádherné. Je to asi jediné místo u nás, kde lze zažít silný a věrohodný pocit jihu. Ten je tady přítomen v kompozici staveb, v jejich tvaru, v bílých barvách kopců a skal, ve vinohradech a sadech, které šplhají po stránkách Pavlovských kopců i rozsáhlé ploše židovského hřbitova pod bílou věží Kozího hrádku.

Mikulovský zámeček, zdaleka viditelná dominanta města, patřival, stejně jako zámek v Boskovicích, Dietrichsteinům. Kdysi byl zámečkový vrch hranicí mezi křesťanským a židovským Mikulovem – směrem na západ se rozkládala židovská čtvrť či spíše židovské město. Až do poloviny 19. století byla zdejší obec (hned po Praze) v českých zemích druhá nejpočetnější a po tři století byla také sídlem moravských zemských rabínů. Poté, co bylo zdejší ghetto v 60. a 70. letech 20. století včetně synagog (v 19. století jich fungovalo 12) surově a nesmyslně zbořeno, dokládá mikulovskou židovskou minulost především rozsáhlý a mimořádně cenný židovský hřbitov a několik budov, které ničeni přežily. Mezi nimi je naštěstí i Horní synagoga (nazývaná také Altschul nebo Velká), nejceněnější z nich. Byla postavena v polovině 16. století a později barokně upravena. Jak konstatují všechny prameny, synagoga tzv. polského (Ivovského) typu je jedinou stavbou svého druhu u nás. Pro tento typ je charakteristické vnesení stropu hlavního sálu do čtyř kopulí, sklenutých uprostřed do čtyřsloupového pilíře, který obklopuje bim. Strop je zdoben bohatou štukaturou s barokní ornamentikou a hebrejskými texty.

Na přelomu 70. a 80. let prošla synagoga rekonstrukcí, která nebyla šťastná a potlačila či v některých případech úplně odstranila původní podobu synagogy. Zničen byl například cenný barokní aron ha-kodeš, zatřeny

Mikulovská synagoga má nový krov i střechu.

hebrejské nápisy či změněna podoba oken a dveří.

Současná obnova synagogy je snahou o rehabilitaci této významné památky nejen z architektonického, ale také náboženského úhlu pohledu.

Interiér se vrací do původní podoby.

Stálá expozice, která zde bude zpřístupněna, má téma *Rabi Löw a židovská vzdělanost na Moravě*. Přiblíží návštěvníkům osobnost proslulého Jehudy Liva

ben Becalela, rabi Löwa, který zde ve funkci zemského rabína v letech 1553–1573 působil, rebe reb Šmelkeho Horovice, velké chasidské autority a mikulovského zemského rabína v letech 1773–1778, a mnoha dalších židovských náboženských i světských autorit, které na Moravě žily. Také zde je autorem scénáře expozice ing. Jaroslav Klenovský (ve spolupráci s Danielem Polakovičem z pražského ŽMP) a stejně jako v Boskovicích i v Mikulově se bude na provozu expozice podílet místní regionální muzeum.

Dosud provedené či dokončované práce: archeologický výzkum a objevení bimy i základů aronu a fragmentů původní dlažby, statické zajištění budovy, odstranění vztlínající vlhkosti vzduchovým kanálem a vnější drenáží, zejména na východní straně, výměna krovu napadeného tesaříkem, výměna střešní krytiny včetně klempířských prvků, nová skladba podlahy v synagoze, položení vápencové dlažby, restaurování výmalby v sále synagogy včetně obnovy původních nápisů, pořízení repliky barokního aronu podle historických fotografií a dokumentace ze 70. let, obnova nápisu nad vstupem do synagogy, vybudování návštěvnického centra v přízemí, výstavba repliky zimní modlitebny včetně klenby a kamenného sloupu, vybudování nového sociálního zařízení pro návštěvníky i průvodce vně synagogy se vstupem ze zimní modlitebny, vybudování nových přípojek silnoproudu, vody, kanalizace a slaboproudu, obnova veškerých sítí – voda, kanalizace, elektro, plyn, zabezpečení požární a zabezpečení proti neoprávněnému vniknutí osob.

V obou lokalitách budou budovy a expozice zpřístupněny v říjnu 2013.

Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

SYMBOLY EMANCIPACE

Výstava o synagogách 19. století v českých zemích

V Galerii Roberta Guttmanna byla 20. března 2013 otevřena výstava věnovaná architektuře synagog 19. století, dokumentovaných plány a fotografiemi z různých období jejich existence. Tyto význačné synagogální stavby nebyly pouze symbolem emancipace a hospodářských úspěchů členů židovských komunit v době jejich vzniku. Většina se stala symbolem i jejich pozdějších osudů.

V období 1800–1918 bylo v českých zemích zbudováno na 340 nových synagog, z nichž se však do dnešní doby v různém stavu dochovalo asi 85 staveb, přibližně jedna čtvrtina. Nejméně se zachovaly výstavné velkoměstské synagogy – byly příliš na očích, a proto byly většinou jako první za pogromu kříšťalové noci z 9. na 10. listopadu 1938 nebo po okupaci 15. března 1939 místními nacisty vypáleny či vyhozeny do povětří. Další byly poškozeny za druhé světové války nebo zbořeny v období komunismu. Zmapovat a alespoň na některých příkladech představit veřejnosti tento soubor málo známých památek je záměrem pražské výstavy.

SYNAGOGY KLASICISMU A EMPÍRU

K prvnímu uvolnění životních podmínek židovského obyvatelstva v českých zemích došlo v důsledku josefínských reforem, které přinesly i zmírnění dosavadních omezení stavby synagog (v letech 1800–1848 bylo u nás postaveno na 120 nových synagog). Synagogy venkovských a maloměstských židovských obcí v Čechách byly však i nadále stavěny na základě tradičních barokních vzorů. Teprve ve 20. a 30. letech 19. století se u nás objevují náznaky velkorysejších koncepcí novoklasicismu a empíru (např. Zajezdec 1825, Habry 1825, Merklín 1826, Volyně 1840).

Stavěly se zejména víceúčelové stavby, které obnovují tradiční spojení synagogy se školou a příbytkem rabína, např. ve Čkyni (1828) nebo Brandýse nad Labem (1829). Tento typ se uplatňoval až do poloviny 19. století (Stádlec kolem 1845, Uhřetěves 1848, Slatina 1850). Ještě po polovině století vznikly v Čechách originální pozdně klasicistní stavby v Di-

višově (1856) nebo Novém Strašecí (1858).

Na Moravě se v tomto období stavělo podstatně méně (14 synagog, ve Slezsku 2), většina židovských obcí měla své barokní synagogy a modlitebny. Přesto zde vznikly mimořádně hodnotné klasicistní a empírové chrámy v Ivanovicích (po roce 1800), Strážnici (1804), Třešti (1825) či se školou spojená synagoga Bet ha-midraš v Prostějově (1836). I později se na jižní Moravě císařský styl pod vlivem Vídně uplatnil výrazněji a v neobvykle čistých formách při stavbě nových synagog v Jiřicích (1837), Miroslavi (1845) nebo Ivančicích (1853). Na přechodu mezi empírem a novými koncepty historizujících chrámů stála velkorysá synagoga v Pohořelicích (1855), zbudovaná na čistě čtvercovém půdorysu na náměstí uprostřed staré židovské čtvrti.

OBDOBÍ HISTORICKÝCH SLOHŮ

Rozhodující změny přinesly reformy, které po revoluci 1848–49 vedly ke

zrušení familiantského zákona, nuceného pobytu v ghettech a posléze k rovnoprávnosti Židů v habsburské monarchii (1867). Po roce 1849 se Židé stěhovali ze stísněných ghet do okolních vesnic a městeček, v nichž vzniklo mnoho nových židovských obcí. Současně nové podmínky ještě posílily trend, k němuž docházelo již od 40. let: nebývalý populační růst židovského obyvatelstva.

Jakmile po roce 1850 padla dosa-
vadní omezení velikosti i výšky synagogy a zákaz výzdoby jejich průčelí, začaly v mnoha obcích a městech vy-

růstat první velké historizující chrámy. Jejich prototypem byla synagoga v Kasselu, zbudovaná v letech 1836–39 židovským architektem Albrechtem Rosengartenem, který považoval pro synagogu za nejvhodnější tzv. klasický obloučkový styl římských bazilik. Tyto stavby původně sloužily za shromaždiště římských občanů, pak je užívali Židé pro synagogy a od 4. století

i křesťané pro své kostely. Módní egyptský styl byl odmítnut, protože připomínal egyptské zajetí, stejně jako příliš nejasná podoba Šalomounova chrámu, který navíc představoval zcela odlišnou podobu kultu. Maurský styl Rosengarten doporučil pouze pro vnitřní výzdobu, neboť abstraktní charakter jeho vzorů odpovídá židovskému zákazu zobrazování. Gotický styl je jednak příliš nákladný, jednak je převládajícím stylem křesťanských kostelů, a proto ani on není ideální ke stavbě synagog.

Obloučkový styl byl odvozen z antických a románských staveb, a připomínal tak nejstarší podobu synagog i historii židovských obcí v Evropě. V tomto stylu byly postaveny v českých zemích téměř všechny synagogy v 50. letech 19. století (celkem 36 synagog, např. Roudnice 1852, Kyjov 1852, Bučovice 1853, Nová Cerekev 1855, Brno – Velká synagoga 1855, Praha – Libeňská synagoga 1858, Plzeň – Stará synagoga 1859).

Stavební aktivita pokračovala ve stoupající míře v 60. letech, kdy byl

v českých zemích zbudován vůbec největší počet nových synagog (celkem 42, např. Bzenec 1863, Česká Lípa 1864, Hranice 1864, Plaňany 1864, Slaný 1865, Velké Meziříčí 1867, Břeclav 1868). Přesto se v tomto období nové synagogy stavěly převážně ještě bez věží a uprostřed starých židovských sídlišť. Hlavním důvodem stavby byla totiž potřeba zvýšit kapacitu chrámu pro rychle rostoucí obce. Proto byly galerie pro ženy rozšířeny po třech stranách hlavního sálu, zatímco bima se posunula ze středu hlavního sálu před svatostánek. Takto uvolněný prostor byl vyplněn několika řadami lavic za sebou, které poskytovaly dostatečný počet sedadel.

VELKOMĚSTSKÉ SYNAGOGY

Prosincovou ústavou byla roku 1867 nakonec prohlášena plná občanská a politická rovnoprávnost Židů v celém Rakousku-Uhersku. Na oslavu se rozhodl Spolek reformované bohoslužby v Praze postavit Nový templ – dnešní Španělskou synagogu (1868) v dosud neobvyklé centrální dispozici podle konceptu byzantského chrámu se širokou kopulí nad ústředním prostorem a galeriemi na litinových sloupcích, široce otevřenými do hlavního sálu. Stavba byla zřejmě inspirována drážďanskou synagogou Gottfrieda Sempera (1845) a stejně jako ona byla v interiéru opatřena bohatou malířskou ornamentální výzdobou v maurském stylu.

V následujících desetiletích intenzita výstavby nových synagog pomalu klesala (od poloviny století do začátku první světové války jich bylo postaveno celkem 220). Stále častěji se však v poslední třetině 19. a na počátku 20. století začaly budovat honosné synagogy v dominantních polohách na nových třídách velkých měst a průmyslových center, kde nyní vznikaly nové židovské obce a výstavné chrámy hrály významnou úlohu při jejich integraci. Mnohé stavby dostávají nyní v průčelí věže: buď jednu (Karlovy Vary 1877, Tábor

1883, Trutnov 1885, Znojmo 1888, Liberec 1889, Jablonec 1892), nebo dvě (Krnov 1872, Žatec 1872, Moravská Ostrava 1879, Mariánské Lázně 1884, Brno 1886, České Budějovice 1888, Praha – Vinohrady 1896), nebo dokonce centrální kopuli. Největším kopulovým chrámem v Čechách se stala Nová synagoga v Teplicích (1882), postavená podle návrhu W. Stiassného a H. Rudolpha jako centrální dispozice byzantského chrámu s vysokou kopulí nad ústředním prostorem a čtyřmi menšími nad křížením bočních lodí. Exteriér byl

tentokrát proveden v novorenesančním slohu, vnitřní výzdoba na základě stylizované ornamentiky islámského stylu.

STYLY A TYPY

Oproti novorománskému a orientálnímu stylu se gotický sloh uplatňoval při stavbě synagog jen výjimečně, právě tyto stavby patří k nejzajímavějším. Brněnský architekt August Prokop (1838–1915 Brno) navrhl Novou synagogu ve Velkém Meziříčí (1870) ve stylu cihlové gotiky jako rozměrnou bazilikální stavbu z režného zdiva, se stupňovitým štítem a dřevěnou lomenou klenbou. Podobně vídeňský architekt Max Fleischer (1841 Prostějov–1905 Vídeň) navrhoval synagogy ve Vídni a Čechách důsledně ve stylu cihlové gotiky, zdůrazňující stavební materiály a jejich řemeslné zpracování, včetně vlastních návrhů všech detailů vnitřního zařízení. Jeho nejvýznamnější realizací byla synagoga v Českých Budějovicích (1888) a Pelhřimově (1891), zatímco monumentální projekt na Velkou synagogu

v Plzni (1888) nebyl pro přílišnou podobu s místní katedrálou schválen městskou radou a musel být přepracován plzeňským stavitelem Emanuele Klotzem v osvědčeném novorománském slohu.

Významným architektem období historismu byl také Wilhelm Stiassny (1842 Bratislava–1910 Bad Ischl), který studoval architekturu na vídeňské polytechnice a akademii. Celkem navrhl osm synagog, z toho v Čechách v Teplicích (1882), Jablonci nad Nisou (1892), Vinohradskou synagogu v Praze (1896), synagogu v Čáslavi (1901) a Jubilejní synagogu v Praze (1906). Stiassny pracoval nejraději v novorenesančním slohu v kombinaci se stylizovanou islámskou ornamentikou. Jako jeden z prvních se zajímal odborně o židovské památky, v roce 1895 inicioval vznik Společnosti pro záchranu a konzervaci židovských uměleckých a historických památek, která v roce 1897 založila Židovské muzeum ve Vídni, jehož se stal prvním prezidentem.

Nejmladším a velmi úspěšným architektem synagog se koncem století stal Jakob Gartner (1861 Přerov–1921 Vídeň), který navrhl celkem 17 synagog, z nichž 8 bylo postaveno na území Moravy a Slezska. Nejpusobivější z jeho staveb byly centrálním blízké synagogy typu byzantského chrámu s ústřední kopulí na čtyřech pilířích a dvěma věžemi v západním průčelí. Tuto dispozici v různých kombinacích prvků novorománského, byzantského a islámského slohu uplatnil v Opavě (1896), Vídni (1896), Olomouci (1897), Debrecínu (1897), Temešváru (1899), Targu Murea (1900) a v projektu Nové synagogy v Kroměříži (1910), která patřila k nejzajímavějším synagogám pozdního historismu v českých zemích.

Výstava v Galerii Roberta Guttmanna bude otevřena až do 4. srpna 2013, poněkud opožděný katalog by měl být k dostání koncem dubna.

ARNO PAŘÍK

MEZI POZNÁNÍM A MYSTIKOU

V Praze přednášel profesor David Ruderman

Pražské centrum židovských studií přivítalo v první polovině března vzácného hosta, profesora Davida Rudermana z Pensylvánské univerzity. Přestože jsme v našem centru již měli

David Ruderman. Foto archiv.

možnost vyslechnout přednášky řady renomovaných odborníků, pozvání Davida Rudermana patří dosud k našim největším úspěchům.

UČIT SE OD KAŽDÉHO

Profesor Ruderman (1944) získal doktorát na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě roku 1975. Rozhodl se studovat u obou nejvýznamnějších izraelských odborníků na středověký a raně moderní judaismus, Jaakova Katze a Chajima Hilela Ben-Sassona. Již tato skutečnost naznačovala budoucí charakter Rudermanova odborného působení. Jaakov Katz uvedl do židovských studií metody historické sociologie a kombinoval nesmírnou erudici s odvahou interpretovat známý materiál zcela novým způsobem. Mimo jiné Katzovou zásluhou a analogicky s dějinami obecnými se období 16.–18. století stalo zvláštním obdobím židovských dějin, označované jako „raně moderní“. Katz navíc ukázal, že v protikladu k dodnes existujícímu stereotypu nikoli středověk, ale právě raně moderní doba byla charakterizována uzavřeností, jež navíc nebyla jednostranná, ale byla typická jak pro křesťanskou, tak pro židovskou společnost. Ben-Sasson s Katzovým postojem nesou-

hlasil a naopak poukazoval na aspekt zvýšené mobility a na doklady existujících kontaktů mezi různými skupinami. Zatímco mezi oběma badateli zuřily nejostřejší učené spory, Ruderman si byl vědom významu obou přístupů a rozhodl se čerpat to nejlepší od Katze i Ben-Sassona.

MYSTIKA, MAGIE A VĚDA

Pro pozdější vývoj profesora Rudermana bylo stejně důležité i rozhodnutí neomezovat se jen na čistě akademické vzdělání. Studoval proto také na Jewish Theological Seminary of America v New Yorku, a získal dokonce rabínskou aprobaci od reformního semináře Hebrew Union College. Dříve, než roku 1994 získal profesuru moderní židovské historie na Pensylvánské univerzitě ve Filadelfii, učil nejprve židovská studia na Univerzitě v Marylandu a na Yaleově univerzitě. Avšak jak uvidíme, teprve jeho působení ve Filadelfii znamenalo propojení jeho odborných a „rabínských“ schopností.

Mezitím se však David Ruderman velmi rychle vyprofiloval jako specialista na kulturní dějiny Židů v raně moderní době. Hned jeho první kniha, věnovaná renesančnímu židovskému cestovateli Avrahamu ben Mordechaji Farisolovi (1981), získala prestižní National Jewish Book Award. Ve své následující knize *Kabala, magie a věda: kulturní vesmír židovského lékaře z 16. století* (1988) se Ruderman obrátil k fascinujícímu tématu, jímž je komplikovaný vztah mezi vědeckým poznáním a mystikou. Obě oblasti se z pohledu moderního člověka zdají nejen mimoběžné, ale dokonce protikladné. Raně moderní člověk však byl stále ještě hluboce náboženský. Začal si sice nově – ovšem na antických základech – uvědomovat komplexnost procesů odehrávajících se ve světě pří-

rody, postupně se začal učit metodám pozorování a experimentu. Oblast přírodního světa však nebyla vnímána jako stojící sama o sobě, ale naopak jako součást Bohem stvořeného světa. Proto je u raně moderních učenců obtížné nebo nemožné oddělit astronomické úvahy od spekulací astrologických nebo vznikající experimentální postupy od operací magických a hlubinně mystických – chemii od alchymie.

David Ruderman se k tomuto tématu vrátil o několik let později ve své patrně nejdůležitější knize *Židovské myšlení a vědecké objevování v raně moderní Evropě* (1995, opravené vydání 2001). Tato kniha, jejíž překlad by se měl v blízké budoucnosti objevit i u nás, je jedinečná svým záběrem. Ruderman ukazuje, jak se v raně moderní době navzdory rostoucím sociálním a ekonomickým bariérám (vznik ghett, vyhánění, společenské vyloučení) židovští učenci rychle seznamují s novými poznatky ve vědě a především v medicíně. Zabývá se pak detailně také způsoby, jakými se židovští učenci této doby pokoušeli harmonizovat například koperníkovský helio-

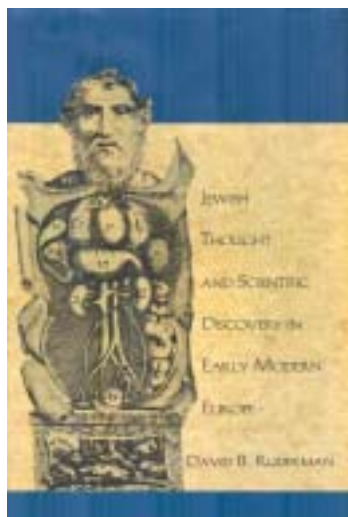
Herbert D. Katz Center for Advanced Jewish Studies.

centrismus s tradičním náboženským pohledem na svět. Dodejme, že v této souvislosti se David Ruderman věnoval i pražskému Maharalovi, který se problémem vědeckého poznání zabýval a na jednom místě svých spisů do-

konce hovoří i o Koperníkově astronomickém modelu.

HERBERT D. KATZ CENTER

Jak již bylo naznačeno, profesor Ruderman neomezuje své aktivity jen na výzkum. Tak jako se jeho otec, jenž byl rabínem, zajímal o starosti své

obce, i profesor Ruderman si brzy začal uvědomovat obtíže, na něž naráží většina těch, kdo se chtějí zabývat židovskými studii. Univerzity, které mají zvláštní ústavy zaměřené na židovská studia, je málo, a i v těchto případech – s výjimkou Izraele – jsou tato pracoviště pod silnými tlaky: několik málo profesorů musí pokrýt co nejširší rejstřík vyučovaných předmětů, a navíc čelit imperativu, který již i v českých zemích zdomácněl pod anglickým mottem „publish or perish!“ (publikuj, nebo zhyň!).

Profesor Ruderman si uvědomil, že uvedená omezení snižují akademický potenciál badatelů a v důsledku oslabují židovská studia jakožto disciplínu. Doslova na ruinách Dropsie College, před druhou světovou válkou prestižního judaistického ústavu, založil na Pensylvánské univerzitě zcela novou platformu Centrum pro pokročilá studia Herberta D. Katze (Herbert D. Katz Center for Advanced Jewish Studies).

Centrum každoročně financuje studijní pobyty badatelům na poli židovských studií. Umožňuje vždy vybrané skupině specialistů na určité širší téma strávit několik měsíců bez nutnosti vyučovat a současně ve společnosti kolegů. Centrum má současně

nejmodernější zázemí včetně specializované knihovny se 400 000 svazky.

Centrum, které profesor Ruderman založil, tak napomáhá dialogu mezi odborníky, kteří sice na dálku čtou své články a někdy se potkají na konferencích, nikdy však nemají možnost spolu skutečně debatovat. Centrum současně zbavuje hosty jejich každodenních univerzitních povinností a dává jim tak prostor k přemýšlení a reflexi, nutné pro tvůrčí práci. Přál bych si, kdyby i Pražské centrum židovských studií mohlo v blízké budoucnosti podobným způsobem, i když jistě nikoli ve srovnatelném rozsahu, napomoci studiu židovské kultury.

PINCHAS HURWITZ A JEHO SEFER HA-BRIT

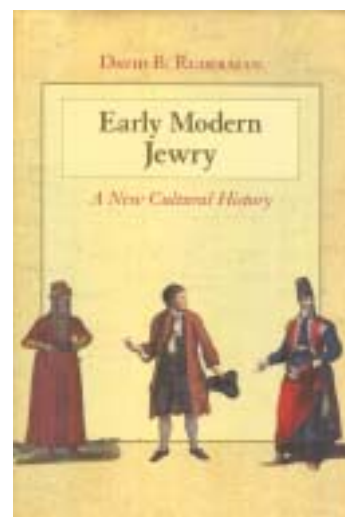
Profesor Ruderman v Praze proslvil veřejnou přednáškou a vedl seminář na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Tématem celého dne, který jsme mohli s profesorem Rudermanem strávit, byly vybrané pasáže dnes málo známé knihy východoevropského autora Pinchase Hurwitze *Sefer ha-brit* (Kniha smlouvy), která vyšla poprvé v Brně roku 1797. Kniha je formálně komentářem ke kabalistickému spisu Chajima Vitala *Šaarej kduša* (Brány svatosti). Jak dokládá 36 vydání, včetně tří v jidiš a dvou v latinu, Hurwitzova kniha byla židovským bestsellerem přelomu raně moderní a moderní doby. Hurwitzův spis se však kabalou vlastně nezabývá. Vitalův text je mu spíše záminkou, aby zaplnil prázdná místa – pojednává o vědě, filosofii a etice. Vědecké části obsahují řadu poznatků z astronomie, geografie, botaniky, zoologie, medicíny nebo mechaniky. Profesor Ruderman se však během svých pražských vystoupení věnoval pasážím z třináctého oddílu druhé části knihy, nazvaného „Ahavat reim“ („Láska k bližním“).

Hurwitz se zde věnuje přikázání Lv 19,18: „Miluj svého bližního jako sám sebe.“ Velmi silně zdůrazňuje, že toto přikázání je třeba chápat tak, že se obrací ke všem členům „lidského rodu“ (min enoši), vztahuje se tedy „na všechny národy“. V duchu soudobého osvícenství chápe Hurwitz člověka

jako společenskou bytost (adam medi-ni), stvořenou nejen pro sebe sama, ale pro ostatní lidské bytosti, s nimiž si vyměňuje produkty své práce.

Profesor Ruderman hovoří v souvislosti s Hurwitzem o „morálním kosmopolitismu“, jinými slovy o předstření morálky, která již neklade rozdíl mezi Židy a jejich nežidovské sousedy. V této souvislosti profesor Ruderman současně dodává, že Hurwitzův imperativ – bezesporu ovlivněný Kantem, na kterého Hurwitz v jiných částech knihy odkazuje – je víc než jen doporučení. Vždyť Hurwitzův projekt, jakožto komentář k Vitalovu mystickému spisu, si klade za úkol stanovit podmínky dosažení prorockého stavu! Je-li přijetí univerzální interpretace příkazu „milovat bližního svého“ podmínkou dosažení prorockého stavu – neboli nejvyššího lidství –, získává tím tento příkaz zcela jedinečný rozměr.

Profesor Ruderman následně poukázal na skutečnost, že Hurwitzovu spisu se dostalo nejvřelejšího přijetí mezi mnohými osobnostmi ortodoxního judaismu 19. století, mimo jiné jej měl v oblibě slavný Moše Schreiber (1762–1839), zvaný Chatam Sofer, zakladatel ortodoxní ješivy v Bratislavě. Právě z důvodu svého rozšíření je Hurwitzův spis více než jen exotickým

solitérem a zaslouží si pozornost. Kniha, kterou o Hurwitzově spisu i jeho recepci v židovské společnosti profesor Ruderman dokončuje, jistě odhalí mnohé detaily, na které v pražských přednáškách nebyl prostor.

PAVEL SLÁDEK

DOTKNOUT SE STÍNU

Holokaust mezi faktem a fikcí

Vypravěčem románu izraelského prozaika Amira Gutfreunda *Jídlo se nevyhazuje* je postava přibližně stejně stará jako autor, jmenuje se stejně, narodila se také v Haifě a stejně jako on je potomkem nejmladší generace přeživších. Autor, který tak rozostřuje hranici mezi faktem a fikcí, provede čtenáře myslí přeživších a jejich izraelských dětí a letmo se dotkne i několika závažných otázek: vina a odpuštění, kolektivní odpovědnost proti osobní odpovědnosti, způsob, jakým lze psát o holokaustu.

JEDNOROČNÍ ZÁCHVAT

Vše přitom začíná docela nevinně: malý Amir sice zná holokaust formální, který se vyučuje na školách, a veřejný, který se v Izraeli na Den vzpomínání připomíná zvukem sirén, avšak o tom, jak zasáhl jeho rodinu, neví zloha nic. Je sice obklopen lidmi, kteří přišli „odtamtud“, ale oni jsou zamlklí – a jeho rodiče vydali přísný zákaz se ptát. To ovšem Amirovu dětskou zvědavost jen podněcuje. Aby se přeživším přiblížil, hraje si s kamarádkou na Buchenwald, což spočívá v několika dnech hladovění, ovšem jak sám později připustí, dotkl se tím jen jeho stínu. A zároveň si usmyslí, že z příbuzných a známých střípek po střípku vydoluje jejich tajemství z minulosti: když je vidí hrát žolíky a když slyší excentrického dědu Lolka pověstného svým skrblictvím žertovat o selekci čajových pytlíků (který vyhodí a který ještě jednou použije), přece to nemohlo být tak zlé.

Jak ale Amir záhy zjistí, skutečné hrůzy neznaly – na rozdíl od jeho představitosti – mezi. A i když si v dospělosti uvědomí, že existují meze hrůz, za nimiž už nejsou ti druzí ochotní a schopní naslouchat, začne příběhy svých nejbližších až posedle zaznamenávat pro budoucnost. (Poznámka na okraj: V rozhovoru, který jsem měla tu čest vést pro sobotní Kavárnu listu *MF DNES*, autor doslova říká, že román napsal „během

jakéhosi jednoročního záchvatu“, když se po smrti matky vypravil s otcem do jeho rodného Polska a po návratu se ponořil do knihovny památníku Jad vašem tak, až ho z ní po zavření často musela vyhánět ostraha. Prostudoval tam spousty historických pramenů a teoretických prací pokoušejících se uchopit nacistické zlo, protože si tehdy myslel, že v románu se holokaust přesvědčivě uchopit nedá a s výjimkou prózy Davida Grossmana *Viz láska* ani žádný nečetl. Amirova posedlost je tedy i jeho posedlostí.) Znamenává otcův příběh, podaný krutě věcně. Příběh lokálního světce Josefa, podaný stylem magického realismu a protkaný narázkami na židovské

dějiny, avšak neméně krutý. Příběhy nezamlčující ani ty nejbrutálnější details. Příběhy zmiňující také „zlé Židy“, přičemž jeden z nich ho dovede k nečekanému objevu, že židovský dědeček jeho vlastní ženy, s níž už má jedno dítě, byl vrah, sadistický zaprodanec, který zabíjel vězně v táborech.

ONI, MY A NÁŠ

Po tomto odhalení dospěje náš hrdina dříve bojkotující německá auta s trochou hořkosti k závěru, že musí odpuště „vnukům nacistů, co jezdí do Izraele sázet stromy“ – čímž odmítá jak myšlenku kolektivní viny, tak nebezpečné teorie hlásající, že Němci „to“ mají v genech. A rozdíl mezi my a oni pro něj definitivně padá v okamžiku, kdy na scénu vstoupí (pravda, trochu tezevitě) Josefův duchovní spřízněnc, německý vědec Hans Oderman coby jeden z lidských produktů zvráceného programu Lebensborn. Ne že by to řešilo otázku, jak měli být a zda byli všichni nacističtí zločinci potrestáni. (Zde se Amir přiklání k názoru postavy bývalého advokáta Perla, který si – obdobně jako nedávno zesnulý Simon Wiesenthal – vedl podrobnou kartotéku všech těch, kteří před spravedlností uprchli, skrývali se pod falešnou identitou nebo si odseděli

jen několik málo let.) Nebo proč nebyla nikdy souzena masa přísluhovačů. Svět ale pro něj poté není „zdaleka tak černobílý, jak bychom chtěli“.

Odsud už je pouhý krůček k dalšímu velkému dilematu: holokaust nebyl podle Amira „jiný svět“, neboť ho přivodili a trpěli v něm lidé. Na obou stranách byli světci i hříšníci, ale hlavně to byli obyčejní lidé. Což jistěže filosofové jako jednu z možných interpretací tvrdili už dříve, ale Gutfreund odtud dochází k myšlence, ze které by současní euroameričtí politici a učitelé měli jen pramalou radost. K neodbytné myšlence, že i on se kdykoli může ocitnout v situaci, kdy se bude pokoušet ukrýt a zachránit alespoň svého díkybohu „nežidovský“ vypadajícího syna Jariva, a že zrovna tak je možná židovská reinkarnace třetí říše. Ne že by tuto myšlenku nějak rozvíjel, ale zdá se, že věří, že lidská povaha se navzdory takzvanému racionálnímu pokroku nemění a že i v beletrii dříve nejednou idealizovaní Židé jsou lidé a že i dnes se libovolný systém včetně vyspělé izraelské demokracie může takřka přes noc změnit v totalitu.

Gutfreundův hlas, do češtiny výborně převedený dnes již renomovanou mladou hebraistkou Magdalenou Křížovou, je na prvotinu překvapivě vyvážený: pracuje s jednoduchým i biblicky vznešeným jazykem a s odměřeně účinným smyslem pro humor a ironii, přičemž nepostrádá úctu a něhu. Zatímco doslovný překlad hebrejského názvu knihy by ovšem zněl „Náš holokaust“ (aniž by z románu explicitně vyplývalo, kdo jsme to my – a poťazmo kdo oni), český titul se – patrně ve snaze vyhnout se slovu holokaust – opírá o jedno ze základních hesel přeživších, v románu mimochodem vtipně ironizovaném. Jistě, ospravedlnění to má, neboť na dotěrné otázky dětí „a proč se jídlo nevyhazuje“ přeživší odpovídali až absurdně běžně dospěláckou, leč v daném kontextu neobyčejně výstižnou odpovědí „proto“. Próza *Jídlo se nevyhazuje* není snadné čtení; nicméně se vyznačuje upřímnou – i když autor sám přiznává, že patrně předem ztracenou – snahou pochopit, co se během holokaustu dělo, a jako jedna z mála dokázala víc, než se jen dotknout jeho stínu.

HANA ULMANOVÁ

Autorka je amerikanistka.

Amir Gutfreund: Jídlo se nevyhazuje. Z hebrejštiny přeložila Magdalena Křížová. 440 stran. Garamond, Praha 2012.

ELLY A OSKAR OEHLEROVI

Velké osobnosti české architektury

Manželé Elly a Oskar Oehlerovi patřili k předním představitelům československého meziválečného radikálního křídla funkcionalismu.

OSKAR OEHLER se narodil 8. ledna 1904 jako poslední ze čtyř dětí ve smíšené česko-německé rodině v Přerově. Jeho

otec ing. Franz Oehler (1856–1914) vystudoval architekturu v Brně, kde až do své smrti v zákopech první světové války působil jako stavitel. Matka Ludmila Koblihová (1870–1932) pocházela z rodiny truhlářů a hudebníků. Oskar navštěvoval českou obecnou školu v rodném městě, pak německou reálku v Olomouci. Studia architektury absolvoval na Německé technické vysoké škole

v Brně, během studia si byl nucen přivydělávat jako zedník a bourač. Po promoci působil v různých kancelářích v Brně, Žilině, Ostravě či v Praze, roku 1932 si založil v Praze vlastní kancelář, kterou vedl s manželkou Elly, spolužačkou z brněnských studií.

ELLY OEHLEROVÁ se narodila 6. června 1905 v židovské rodině ostravského podnikatele ing. Viktora Sonnenscheina (1873–1942), absolventa německé průmyslovky v Brně. V letech 1934–1940 byl předsedou Židovské náboženské obce v Ostravě. O matce Antonii Buchsbaumové nejsou bohužel známy skoro žádné informace.

SPOLEČNÝ ŽIVOT

Elly a Oskar se vzali roku 1931. Narodila se jim dcera Renata, která se později stala herečkou. Po okupaci Čech a Moravy nacisty se rozhodli pro emigraci do Austrálie. Byli však zatčeni a vězněni v Mnichově a v Berlíně, po propuštění žili u rodiny Elly v Ostravě. Roku 1944 byla Elly deportována do ghetta v Terezíně. Přežila kromě své sestry Olah, která žila od roku 1922 v Tel Avivu, a dcery Renaty (skrývala se u příbuzných v Praze) jako jediná z rodiny.

Po válce Oehlerovi obnovili svoji projektivní kancelář v Ostravě a – jak bylo teh-

dy běžné – počestili si příjmení (jmenovali se pak Olárovi). V roce 1949 odešli do Prahy, kde Elly, která se nikdy nevzpamatovala z následků věznění, 22. dubna 1953 předčasně zemřela. Je tomu právě šedesát let. Oskar byl až do svého penzionování v roce 1964 zaměstnán v pražském podniku

Hutní projekt, posléze jako hlavní architekt. V roce 1966 vystoupil z KSČ a byl okamžitě vyškrtnut ze svazu architektů. Před 40 lety, 26. května 1973, zemřel ve Vídni, kam odešel o dva roky dříve za dcerou Renatou, která emigrovala po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy.

DÍLO

Elly a Oskar Oehlerovi se věnovali ve své kariéře především vel-

koryse koncipovaným návrhům rodinných domů, inspirovaných příklady holandské moderny, Bauhausu a slavného architekta Le Corbusiera. Z jejich nejdůležitějších staveb lze zmínit například pražské vily manželů Markových ve Střešovicích a J. Kefurta v Bohnicích. Z mimopražských děl, realizovaných hlavně na Mora-

Vila Františka Wawerky, 1937.

vě, stojí za připomenutí administrativní budova elektrárny v Přerově, ubytovna Bílý kříž v Beskydech, administrativní budova továrny P. Kneisla v Holešově nebo Wawerkova vila v Lipníku. Kompletní výčet staveb manželů Oehlerových můžeme najít v řadě publikací, které jim byly věnovány, či v autoritativních slovnících české architektury 20. století, do níž se oba nasmazatelně zapsali.

RADEK AUBRECHT

HOŘKÝ KONEC

(dokončení ze str. 9)

divadel do protektorátu a převzal vedení pražské scény. Jako dlouholetý člen SS byl povýšen do hodnosti obersturmbannführera. V Praze setrval do zastavení činnosti kulturních institucí v srpnu 1944, pak odešel neznámo kam. Po válce byl v Německu dva roky internován, od roku 1948 žil v Rakousku a pohostinsky režíroval v Linci, v Římě, Aténách a ve Florencii. Zbytek života do smrti v roce 1976 strávil v klidu v Coburgu.

K ČEMU NÁM BYLO?

Jitka Ludvová končí historii Nového německého divadla rokem 1945 a předválečnou polemikou *K čemu (nám) bylo německé divadlo*, uveřejněnou v Peroutkově *Přítomnosti*. Jako by předznamenala dobu po osvobození Československa, kdy vše, co bylo „německé“, bylo šmahem odsouzeno. Hořký konec kdysi slavné scény, který byl dovršen v dobách komunismu, vystihl i v jednom rozhovoru Jindřich Černý, ředitel Národního divadla v letech 1991–1993 a shodou okolností otec Ondřeje Černého, jehož odvoláním ze stejné funkce jsme otevřeli úvod naší recenze v minulém čísle: „Poválečnou Velkou operu 5. května zlikvidovali tak jako spoustu dalších divadel. Konzervativní fronta kolem Zdeňka Nejedlého nesnesla prostě moderní elán skupiny kolem Václava Kašlíka, která uprostřed rozbité Evropy vytvořila oázu imaginativního hudebního divadla. Přechuvalo nařízenou ždanovovskou maršrútu, a muselo proto pod společnou čepici. Samozřejmě že Smetanovu, protože Smetanov, Tylem a Jiráskem tenkrát gottwaldovští pašáci doslova umlátili českou kulturu. ... (Dnes) Smetanovo jméno mizí z průčelí divadla. Nebylo tam k počtě Smetanovi, ale z trucu maniaka.“

Tolik tedy k obsáhlému svazku Jitky Ludvové *Až k hořkému konci*. V této recenzi jsme mohli přinést jen pouhé střípky z rozsáhlého materiálu, který se podařilo autorce soustředit a prostudovat. Pokud by naše čtenáře zajímal zaniklý svět našich rodičů, prarodičů a generace předcházející, mohou se do tohoto kulturního „jurského parku“ ponořit o něco hlouběji. V tomto smyslu můžeme tuto významnou publikaci všem vřele doporučit.

TOMÁŠ KRAUS

NENÍ TO JEN VTIP

Židé žili v Číně přinejmenším už v 8. století

Pan Khon je na služební cestě v Šanghaji a zastihne ho tam šábés. Vydá se tedy do místní synagogy. K jeho překvapení se tu modlí samí Číňané. Když bohoslužba skončí, přijde jich několik za ním a ptají se: „Proč jste přišel do synagogy?“ „No vždyť je šábés!“ „Vy jste se skutečně modlil?“ „No samozřejmě!“ „A vy to umíte?“ „Proč bych to neuměl?“ „A vy jste Žid?“ „No ano!“ „Ale nevypadáte.“

Tato prvorepubliková anekdota napadne každého, kdo se setká s tématem „Židé v Číně“. Není to však téma zdaleka jen humorné. Židovská přítomnost v zemích Dálného východu je samostatným oborem, kterému se věnují mnozí historikové na celém světě. Jednoho z nich jsme měli možnost přivítat koncem února v Praze.

Profesor Kuang Pchan je ředitelem Centra židovských studií právě v Šanghaji. Může být překvapivé, že tato instituce byla založena již v roce 1988 a má za sebou pozoruhodné výsledky. Vydává pravidelně významné historické studie, pořádá přednášky a semináře a vede odbornou činnost, která se zabývá nejen židovskou problematikou v Číně, ale i studiem judaismu, historií Židů ve světě a také současnými izraelskými tématy. Pražská přednáška profesora Pchana, připravená ve spolupráci FŽO s Univerzitou Karlovou, se však zaměřila převážně na historii, pro mnohé z nás dosti exotickou.

ZLATÉ VĚKY

Někteří badatelé tvrdí, že dějiny Židů v Číně začínají již v 6. století před naším letopočtem za dynastie Čou, k tomu však nejsou žádné archeologické či jiné materiální důkazy. Všeobecně se tak počítají počátky židovské přítomnosti až od 8. století našeho letopočtu, za vlády dynastie Tchang, kdy do říše středu dorazily první skupinky obchodníků po hedvábné stezce a usazovali se podél ní. Zlatý věk nastává v 10.–12. století s příchodem dynastie Severní Sung, jejíž vládci pozvali Židy do svého hlavního

města Kchaj-fengu, kde jim zaručili veškerá práva, včetně náboženských. Tehdy také došlo v Číně k velkému rozmachu obchodu, vědy a kultury, a právě do té doby se datují slavné čínské vynálezy jako střelný prach, kompas, ale třeba i knihtisk, který zde tak o čtyři století předběhl Gutenberga. Zda na tom měli svůj podíl i Židé, zůstává jen v rovině spekulací.

Synagoga v samém srdci Kchaj-fengu, připomínající spíše pagodu, byla vybudována v roce 1163, velkého rozkvětu dosáhla zdejší komunita i za éry slavné dynastie Ming, která vládla od 14. do 17. století. V té době zde žilo na 500 ro-

Pamětní medaile k tisícím výročí přítomnosti Židů v Číně.

din, tedy až pět tisíc osob židovského vyznání, a to ve velmi vážených a důležitých pozicích, dokonce i vládních. Je to však také počátek spontánní asimilace, která vyvrcholila po roce 1663, kdy Kchaj-feng postihly ničující záplavy Žluté řeky. Synagoga pak sice byla obnovena, ale téměř nikdo ji již nenavštěvoval, komunita neměla ani rabína, nemluvila hebrejsky, mnozí přijali čínská jména a postupně si brali čínské partnery. Když do Číny v 19. století dorazili Židé ze Západu, už tu našli jen pozůstatky kdysi slavné historie.

NOVÁ DOBA

Novodobý příchod židovských imigrantů probíhal v několika vlnách, nejdříve se sem vydali Sefardé z britských kolonií, z Bagdádu, Bombaje či Singapuru. Byli to většinou obchodníci, kteří chtěli expandovat na východní trhy. Přestože zde nejspíše zamýšleli vybudovat jen přestupní stanice, postupem času se natolik etablovali, že tu již zůstali se svými ro-

dinami. Jedním z nejvýznamnějších byl David Sassoon, zakladatel slavné rodinné dynastie, která stála za obrovským průmyslovým rozmachem Hongkongu a Šanghaje v polovině 19. století. Znamé jsou také rodiny Kadoorie a Har- doon. Tito podnikatelé ovlivnili nejen Čínu, ale celý Dálný východ. Byli zároveň štědrými mecenáši, stavěli synagogy a školy, přispívali na mnohé dobročinné projekty.

Tyto rodiny sehrály významnou roli při integraci židovských uprchlíků z Ruska. Tato (aškenázská) vlna utíkala před pogromy konce 19. století většinou do Ameriky, ale málokdo ví, že se mnozí vydali na opačnou stranu. Museli překonat mrazy Sibíře, stepi a pouště Mongolska, přesto jich do Číny dorazilo několik tisíc. Nejdříve se usadili v Charbinu, správním středisku tehdejší mandžuské

provincie, kde postupně vytvořili největší židovskou komunitu v Asii. Kvůli strategické poloze na hranici s Ruskem se však Kchaj-feng ocitl v centru ozbrojených konfliktů, vrcholících první světovou válkou. Většina Židů svůj nalezený druhý domov musela opět opustit. Řada z nich se tak dostala do dalších čínských měst.

Nejvýznamnější kapitolou židovské přítomnosti v Číně je období druhé světové války. Po katastrofálním výsledku konference v Evianu v roce 1938 se evropským Židům doslova zavřely dveře většiny zemí na všech kontinentech. Bylo jen několik výjimek, jednu z nich představovala právě Čína. Do Šanghaje dorazilo od poloviny 30. let do roku 1941 více než 30 tisíc Židů, přičemž velká část z nich emigrovala z Československa. Touto dosud nepřiliš známou historií se systematicky zabývalo i několik českých historiků, např. Jiří Kuděla ve studii *Českoslovenští židé v Šanghaji*, vydané v roce 2004, nebo Mečislav Borák ve stati *Šanghaj a záchrana židů z Ostravska* z roku 2007. Za zmínku stojí i paměti Anny Votické *Zachráněna v šanghajském ghettu*, vydané nedávno v nakladatelství P3K.

GHETTO ŠANGHAJ

I o této epizodě ve více než tisíciletých dějinách Židů v Číně se profesor Pchan

ve své přednášce pro studenty Fakulty sociálních věd UK zmínil. Neopomněl připomenout, že i do Šanghaje dorazila nacistická perzekuce. Stalo se tak po útoku na Pearl Harbor, kdy toto území obsadili Japonci. Ti sice odmítli plán svých německých spojenců, aby i tady došlo ke „konečnému řešení“, židovští uprchlíci však byli evakuováni do ghetta v šanghajské čtvrti Hongkou, kde byli jakožto cizí občané drženi do konce války. Co se stalo po ní? Čínská občanská válka jim nedovolila zůstat, buď se museli vrátit do svých původních domovů, nebo emigrovali do Izraele, který mezitím vznikl. I tak někteří zůstali, dokonce i za „kulturní revoluce“ a po ní. Například Morris Cohen, který byl dokonce generálem čínské armády a přítelem zakladatele moderního čínského státu Sunjatsena a jeho manželky Sung Čching-ling (která po ustavení Čínské lidové republiky v roce 1949 jako jediná z rodiny zůstala v Číně a stala se náměstkyní předsedy Ústřední lidové vlády ČLR), nebo Israel Epstein, šéfredaktor vlivného časopisu *China Reconstructs* (Přestavba Číny), později přejmenovaný na *China Today* (Čína dnes), či spisovatel a sinolog Sidney Shapiro, který je členem Národní politické rady Čínské lidové republiky.

V NEJLEPŠÍCH BARVÁCH

Jak známo, Čína je dnes považována za jednu z nejrychleji rostoucích a nejsilnějších ekonomik. Je proto přirozené, že se opět ocitla v hledáčku podnikatelů, kteří zde budují svá zastoupení a velmi často sem i přesouvají výrobu. Mnozí z nich jsou opět Židé. Odhaduje se, že jich v Číně nyní žije několik stovek. A opět přišli jak ze západních zemí, tak z Ruska. Zatím nevytvořili stálou komunitu, většina z nich považuje svůj pobyt pouze za přechodný. Organizují však židovské svátky a scházejí se při různých příležitostech. Jsou tu zastoupeny i izraelské firmy, spolupráce mezi oběma zeměmi – i když to na politickém poli (třeba podle hlasování v OSN) někdy tak nevypadá – je na vynikající úrovni, a to již od roku 1992, kdy byly navázány diplomatické vztahy.

Profesor Pchan vykreslil čínsko-židovskou historii v těch nejlepších barvách. Podle něj je jedním z důvodů bezkonfliktního soužití obou komunit i fakt, že v Číně neexistuje antisemitismus, Číňané by prý totiž nepochopili jeho podstatu.

TOMÁŠ KRAUS

DVOJÍ VYHNANSTVÍ

O dokumentu Yariva Mozera *Neviditelní*

Festival Jeden svět uvedl v rámci sekce Máte právo vědět izraelsko-holandský dokument izraelského režiséra Yariva Mozera *Neviditelní*. Snímek, který vznikl v roce 2012, se zabývá osudy tří mladíků žijících na okraji jak palestinské, tak izraelské společnosti. Obě je z odlišných důvodů odmítají: pro Palestince, včetně jejich rodin, jsou homosexuálové zvrhlí, schopní třeba i spolupráce s izraelskou službou Mosad. Pro izraelské úřady jsou zase ilegálové ze Západního břehu, jejichž sexuální orientace není dostatečným důvodem pro azyl. A i kdyby ho nakrásně nějak získali, ani v tolerantnějších izraelských městech by se nemohli cítit v bezpečí, protože je kdykoli mohou vypátrat jejich příbuzní. Jediným řešením je pro ně odchod do Evropy.

DO JAFFY JEN RYCHLE A TAXÍKEM

Protagonistou příběhu je Louie, mladý Palestinec, který žije ilegálně v Tel Avivu. Pracuje načerno jako natěrač, střídá bydliště, aby ho nevypátrala policie, občas spí na střeše pod širým nebem. Když se mu zasteskne po příbuzných, zajede taxíkem do přístavu Jaffa, kde má jeho rodina kiosky s občerstvením – taxikář ale musí jet rychle, aby pasažera nikdo z jeho blízkých nezahledl. Takhle Louie žije už osm let. Když hovoří na kameru, snaží se usmívat, vypadat klidně. Jen v jednu chvíli, když telefonuje s přítelem svého kamaráda, který je v nebezpečí, režiséra poprosí, ať přestane natáčet, jako by cítil, že klidnou tvář už dlouho nezachová.

Louie se díky humanitární organizaci seznámí s Abduem, který má podobný osud a kterého jeho rodina dokonce udala palestinské policii. Ta se z něj mučením snažila dostat přiznání, že spolupracuje s izraelskou výzvědnou službou. Abdu už získal azyl v Evropě a Louie nakonec, ač nerad, volí stejnou cestu. Společně pak žijí, už jako manželé, v nejmenované (a zasněžené) evropské zemi. Zásadní problém vyřešili, nastávají však potíže každodenního soužití a přichází také stesk. Po teplu, po jídle, po telavivských kavárnách, po oblíbených písničkách, po moři. „Bude-li to někdy možné, vrátím se,“ říká Louie v mrazivé Evropě.

NEOBVYKLÝ ÚHEL KONFLIKTU

Jak režisér říká, snažil se, aby jeho hrdinové vzbudili u diváků empatii, aby s nimi lidé soucítli. Jednoznačně se mu to podařilo. Nevnáší totiž do filmu ideologii ani „poučenost“, ačkoli o problémech gayů na Blízkém východě ví určitě své (viz rozhovor na str. 6–7), nechává mluvit jen své postavy. Louie ani Abdu nejsou žádní bojovníci za svá práva, nejsou nijak vzdělaní, přežívají ze dne na den, snaží se neprovokovat, nepřítahovat pozornost. Chodí vedlejšími uličkami, když nemají kde bydlet, osprchují se na pláži, jsou rádi, když dostanou nějakou práci. Když kamarád vezme Louie v Tel Avivu na tajný arabský večírek, je Louie jako v transu, tolik lidí jako on! A stejnou

Abdu, záběr z filmu.

euforii cítí Abdu při jeruzalémském Pochodu pýchy – člověk zvenčí díky filmu možná poprvé pochopí, čím je pro homosexuály a lesbičky tak důležitý: jako projev odvahy veřejně ukázat, jací jsou. Režisér neskrývá problémy, které mohou tyto lidé naopak působit ostatním: zrcadlí se na rozpačitých tvářích izraelských policistů, dohlížejících na pochod, či na rozčilených ultraortodoxních Židech.

Citlivě je podána i palestinská homofobie. Zkušenost s rozezlenými otci, bratry či policií korunuje chování matek a sester. „A co máma, nebyla shovívavější?“ ptá se v jednu chvíli Louis Farise, dalšího ohroženého palestinského gaye. Ne, nebyla. A když Louis jednou neodolá a zavolá sestře, ta mu jen stručně oznámí, že mu zemřel otec, a pak zavěsí. Stesk po nemiřitelných rodinách a lpění na novém domově, který pro ně představuje jejich přechodné ilegální útočiště v Tel Avivu, činí tyhle „neviditelné muže“ zranitelné a sympatické. Palestinsko-izraelský konflikt zažívají z úplně neobvyklé a skutečně niterné perspektivy. I tím je Mozertův dokument působivý.

am

CHTĚLI ŽÍT NORMÁLNÍ ŽIVOT

Třikrát o Terezíně v Bruselu

Na přelomu ledna a února se v hlavním městě Evropské unie Bruselu konaly hned tři kulturní události připomínající terezínské ghetto. V polovině ledna byla v budově Evropské komise instalována výstava *Děvčata z pokoje 28*. Autorka výstavy (a také knihy na toto téma) Hannelore Brenner-Wonschicková se zúčastnila vzpomínkové akce u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu. Z Vídně přijela jedna z tehdy vězněných dívek, paní Helga Pollak-Kinská, která četla ukázky ze svého terezínského deníku, z Brazílie přiletěla (díky německému ministerstvu zahraničí) také rodina Eriky Stránské, jedné ze zavražděných dívek. Zazněly písně v češtině a v němčině od Ilse Weberové a z terezínského kabaretu v podání berlínského souboru Zwackhaus.

Na vernisáži promluvila evropská komisařka pro spravedlnost, základní práva a občanství Viviane Redingová. Velmi emotivní a důrazný projev pronesl Robert Badinter, bývalý francouzský ministr spravedlnosti a obránce lidských práv, podle něhož „vzpomínka na genocidu Židů zůstává neodmyslitelnou součástí evropské civilizace“. Izraelský velvyslanec při EU David Walzer připomněl význam Státu Izrael pro židovské emigranty před druhou světovou válkou i po ní a připojil vzpomínku na své příbuzné.

PŘÍBĚH MILOŠE DOBRÉHO A HANY PRAVDOVÉ

Krátce po vernisáži se v Židovském komunitním centru v Bruselu konalo představení pražského Švandova divadla *Šoa – příběhy Miloše Dobrého a Hany Pravdové*. Hra (zde představená v angličtině s francouzskými titulky) staví vedle sebe osudy dvou různých osobností, které se v reálném životě nepotkaly. Obě prožily a přežily věznění v Terezíně, v Osvětimi a na konci války pochod smrti. Jejich autentická svědectví se protнула až na jevišti. Herečka, která ztvárňuje Hanu Pravdovou, je její vnučka, britská herečka Isobel Pravda. Jako Miloš Dobrý vystoupil britský divadelní herec Saul Reichlin.

Představení pomohlo zorganizovat České kulturní centrum v Bruselu a Centre Communautaire Laïc Juif. Švandovo divadlo zde zakončilo své zahraniční turné po Velké Británii a Belgii. Publikum (nejen české), které naplnilo hlediště, se po skončení zapojilo do diskuse s oběma herci.

JANA DUBOVÁ: ŽIJU A NEZAPOMENU

U příležitosti představení Švandova divadla se v bruselském Centre Communautaire

Laïc Juif konala vernisáž obrazů pražské rodačky Jany Dubové věnovaná „pamatce její vyvražděné rodiny, přátel a všech, kteří nepřežili“. Autorka při této příležitosti odpověděla *Rch* na několik otázek.

Kolik vám bylo let, když jste musela do koncentráku?

Bylo mi 15, když jsme šli do Terezína, a 18, když jsem se vrátila. Prošla jsem Osvětimí a táborem v Merzdorfu.

Začala jste malovat už tehdy?

Vystudovala jsem grafickou školu, ale maluji až od doby, kdy mi zemřel manžel. Po válce jsme měli plno starostí a trvalo několik

Jana Dubová: *Bezmezná láska mateřská i ve smrti...*

let, než jsme se mohli zařadit do normálního života. S manželem jsme o zážitcích z války spolu léta vůbec nemluvili. Chtěli jsme žít normální život jako rodiny kolem nás. Čím je ale člověk starší, tím se k těmto věcem více vrací. Proto jsem začala malovat.

Tou tragédií si prošli všichni. Ať přežili nebo nepřežili, každý si prožil svou osobní hrůzu. Trvalo asi rok, rok a půl, než jsem našla formu, abych to zvládla výtvarně a přitom aby obrazy něco vypovídaly. Mnoho lidí je třeba zklamaných, že tam nejsou atributy koncentráku, ale já jsem chtěla spíše zachytit, co ti lidé cítili. Skutečnost je známá. Němci fotili, někteří malovali, jako Helga Hošková, zachytili faktické výjevy z Terezína.

Součástí výstavy jsou také texty, které popisují vaše vlastní prožitky. Znáorňujete na svých obrazech konkrétní lidi?

Ono nejde na stará kolena lhát. Jsou to typy

lidí. Například, jak byli zabalení v hadrech. Nebo jeden z obrazů naznačuje ženu s vlasy a vedle toho, jak ji oholili. Ukazují, jaké to bylo strašné ponížení. Jak člověk otupěl, přestal žít a pouze existoval.

Který ze svých obrazů vnímáte jako pro vás nejsilnější?

Pro mne to jsou obrazy *Ztráta identity* a *Plyn*. Největší krajností je obraz *Bezmezná láska mateřská i ve smrti...*, když šly matky s dětmi do plynu. V továrně v Merzdorfu porodily tři ženy a jen jedna své dítě zachránila. Ony nevěděly, že jsou těhotné. Bylo to už v březnu 1945. Přijel tam i Mengele, že ji odveze do Gross-Rosenu, protože Osvětim už byla osvobozená. Ředitel továrny se jí zastal a dovolil, aby dítě chodila kojit. Konec války se blížil, a tak udělal dobrý skutek. Zachránilo jim to život.

Jak vzpomínáte na nové začátky po osvobození?

Návrat do Prahy byl šok, nevěděla jsem, kam půjdu. Měla jsem štěstí, že se vrátila moje starší sestra. Starala se o mě a pomohla mi dostudovat. Nikdo jiný z mé široké rodiny se nevrátil. Později jsme s ní a mým budoucím manželem byli docela šťastní, i když jsme nic neměli. Mohli jsme do tramvaje, mohli jsme žít jako lidi. Nejezdili jsme do ciziny, ale na výlety. Největší zážrak v životě, který se mi stal, bylo, že se mi narodilo dítě. To jsem asi prožívala mnohem více než normální matka. Najednou začal nový život. Těžko ale mohu vypovědět, jak chyběli babička a dědeček. Normální lidé mají hroby svých rodičů a svých předků.

A váš syn věděl o osudu vaší rodiny?

Teprve když vyrostl. Myslím, že to celé pochopil až v dospělosti.

Namalovala jste také obraz *Naděje*. Vy-bavíte si, co vás inspirovalo?

V Merzdorfu jsem pracovala venku u nádraží. Němci byli ve všem exaktní. Věděly jsme přesně, kdy který vlak projíždí. Najednou ale začaly vlaky jezdit nepravidelně. Hned jsme měly naději, že válka skončí! Poslední obraz jsem nazvala *Žiju a nezapomenu*.

Plánujete dál malovat na toto téma?

Vystavovala jsem obrazy na téma šoa už největšíkrát: ve Vzdělávacím a kulturním centru ŽM v Praze, v Terezíně, v Písecké bráně v Praze, v Brně, v několika synagogách v Česku, naposledy zde v Bruselu. S tímto tématem jsem už skončila. Mám počítač a začala jsem dělat počítačovou grafiku. Nazvala jsem to *Hra tvarů, čar a barev*. I ve stáří mě život baví a nenudím se.

JITKA MLSOVÁ CHMELÍKOVÁ, Brusel

IZRAEL: O čem vypovídají mapy

Školní učebnice slouží jako dobré měřítko toho, jak v praxi fungují různé sliby, politické plány či abstraktní ideje. Mírem, přátelstvím a dobrými úmysly se zaklíná kde kdo, zvláště když se hovoří před kamerami a mikrofony. Ale to, co stojí ve školních učebnicích (formulace, výroky, symboly, mapy), ukazuje oficiální realitu, kterou stát vštěpuje dětem.

Školní učebnice kontroluje stát, případně samospráva. Nejsou dílem samozvanců či sekt. Když tedy stát (samospráva) slibuje uznání svého souseda, zaklíná se tím před světem, ale jeho školní učebnice obsahují mapy, které existenci toho souseda nezachycují, něco není v pořádku.

Pokud teď odhadujete, že je řeč o palestinské samosprávě a palestinských učebnicích, jejichž mapy nezobrazují Izrael, tušíte správně. Je to prostý a přitom názorný argument. Izrael ho často používá na podporu své nedůvěry v palestinské a obecně arabské sliby (třeba mapy v egyptských učebnicích ukazují místo Izraele Palestinu i 34 let po podpisu egyptsko-izraelské mírové smlouvy). Ale nyní se v této branži stalo cosi nezvyklého.

Americko-izraelsko-palestinská skupina odborníků z různých oborů vydala začátkem února zprávu srovnávající izraelské a palestinské učebnice. Zpráva – v podání médií – ve svých závěrech oslabuje tvrzení izraelské vlády, že palestinské děti jsou vychovávány k nenávisti vůči Židům. Místo toho vytváří dojem, že co do vzájemné ignorance ve školních učebnicích jsou na tom Izraelci a Palestinci zhruba stejně – jedni za osmnáct a druhí za dvacet bez dvou.

Aby bylo jasno, to není „jedna událost z mnoha“. Proti té zprávě se nejenom ozvala izraelská vláda (ministerstva školství a strategických záležitostí). Od její výsledek podoby se navíc distancovalo pět Izraelců z celkem devatenáctičlenného panelu odborníků, kteří se na onom výzkumu podíleli, a také zástupci vrchního rabinátu. Úhrnem vzato, ta zpráva přímo neovlivní nějakou událost či politické rozhodnutí, ale názorně ukazuje způsob, jakým se o Izraeli uvažuje, a to i v hlavním názorovém proudu západního světa.

JEDEN ZA OSMNÁCT...

Pro pořádek. Nad celou zprávou měla patronát Rada náboženských institucí Svaté země. Financoval ji grant amerického ministerstva zahraničních věcí. Výzkum řídil za americkou stranu Bruce Wexler (profesor psychiatrie z Yaleovy univerzity), za izraelskou Daniel Bar-Tal (profesor peda-

gogiky z Tel Avivu) a za palestinskou Sámí Adwán (profesor pedagogiky z Betléma).

Jde hlavně o to, jak zprávu prezentují média. Isabel Kershnerová v *The New York Times* přiznává, že izraelské učebnice jsou serióznější než palestinské: o druhé straně (Palestincích) poskytují více informací a méně negativních charakteristik a ve výkladu historických dějů jsou více sebekritické. Ale pokud jde o štvavé argumenty, jejich užití je v izraelských i palestinských učebnicích „velmi řídké“, ovšem de facto symetrické.

(Například jedna ultraortodoxní učebnice tvrdí, že židovská osada vznikla na troskách arabské vsi, jež byla „hnízdem vrahů“. Či jedna palestinská učebnice označuje izraelskou vazební věznici za „jataka“.) A tady už jsme u map.

Značná část izraelských (i školních) map nevyznačuje ani průběh hranice z let 1949–

tuje, je absurdní. Naproti tomu to, co ukazují palestinské učebnice, je nejenom v rozporu s realitou, ale zároveň ukazuje palestinský sen o zničení Izraele.

V listu *The Times of Israel* píše o tom též Elihu Richter, epidemiolog působící v Centru pro prevenci genocidy při Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Právě na mapách dokládá snahu o delegitimizaci Izraele: Zatímco 97 procent palestinských map neoznačuje izraelská města a židovská svatá místa, jen 12 procent izraelských map vynechává sídla a svatá místa muslimů. Na jeho přístup je dobře vidět, jak rozdílný význam přikládá hranicím – jejich pevnému stanovení, průběhu a znázornění na mapách – Izrael a „zbytek světa“. Pro Richtera (a obecně Izraelce) je důležité vyznačení identity a legitimacy. Pro hodnotitele učebnic je důležitější vyznačení hranic.

NAŠE KRÁSNÁ ŘEČ

Ten rozdíl se dá vysvětlit. Západan se zkušeností z Evropy má zažité, že při cestování různými státy nenaráží na žádné hraniční

Učebnice pro cizince v Anglii obsahuje mapu Blízkého východu bez Izraele. Území, které má totožné hranice jako Izrael, tam nese název okupovaná Palestina. Vydavatelem populární učebnice s názvem „Skills in English Writing Level 1“ je vydavatelství Garnet Education. Foto *Israel Today*.

–1967 („zelená čára“), ani hranice současné palestinské samosprávy. A žádná palestinská mapa nezachycuje – ať už v tom či onom rozsahu – židovský stát. Tento stav sám o sobě, aniž by byl nějak blíže analyzován, zpráva hodnotí jako symetrický: To, že na většině map není zanesena ani samotná existence druhé strany, píše se ve zprávě, „slouží k popírání legitimacy přítomnosti těch druhých“. Ano, to je typický model „jeden za osmnáct, druhý za dvacet bez dvou“.

Takové pojetí naráží na zásadní opozici v Izraeli i mimo něj. „Zpráva tvrdí, že učebnice v obou školských systémech neukazují na mapách nároky druhé strany,“ píše Jonathan Tobin v časopise *Commentary*. „Zní to jako totéž, ale není to totéž.“ Podle Tobina izraelské učebnice ukazují realitu – celou oblast, kterou nyní kontroluje židovský stát. Žádat po nich, aby zobrazily palestinský stát, který ještě neexistuje,

kontrola, ačkoli na mapě překračuje jasně vyznačené hranice. V Izraeli, zemi, jež se Západem sdílí stejné civilizační a občanské hodnoty, to týž člověk zažívá naopak. Jede-li třeba z Jeruzaléma do Betléma, na místě pomyslné hranice ho čeká přísná kontrola, ačkoli ta čára není zakreslena na mapě.

Takový Západan jen těžko chápe, že pro Izraelce jsou slovní vyhrůžky důležitější než čáry na mapě. V ústavě Organizace pro osvobození Palestiny, přijaté v srpnu 2009, stojí: „Ozbrojený konflikt je strategie, ne taktika. ... Skončí, až bude sionistická entita poražena a Palestina osvobozena.“ A učebnice *Naše krásná řeč*, vydaná palestinským ministerstvem školství v roce 2010, nabízí pátákům i tyto verše: „Vracíme se do domů, na břehy i do kopců, pod praporem slávy, džihádu a boje.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

KOŘENY V ÚSOVĚ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

V seriálu „120 let v dobré společnosti“, v němž Lidové noviny představují své významné redaktory a přispěvatele, připomněly i dva ze svých předválečných židovských autorů: Karla Poláčka

(1892–1945) a Richarda Weinera (1884–1936). V článku s titulkem „Karel Poláček: diagnostik fráze“ (15. 2.) cituje autor ze slavného Poláčkova eseje: „Fráze je nezrušitelná. Rozpadá se pouze stářím a zanikajíc dává život mladým. Fráze má podhoubí, z kterého rostou nové fráze na místě těch, které zrezivěly.“ Weinerův portrét („Autor, který psal za sebe, mimo

smečku“, LN 8. 3.) mj. připomíná potíže, které měl pařížský dopisovatel novin se svými názory: „Weiner dokonale znal francouzské nálady, směřující zvolna k defetismu a varoval před iluzemi benešovské politiky. Tím se však dostal do rozporu s vedením listu, kam psal. (...) Rezervovaný přístup si uchovával i k čapkovskému pragmatismu či levicovým avantgardám.“ ■ Ota Pavel si „zajistil místo v učebnicích i našich srdcích navěky“, konstatuje na historika nebyvale dojatě autor připomínky čtyřicátého výročí úmrtí Oty Pavla v literárním časopisu Host (11. 3.). Podle autora se Pavel „svým židovstvím nijak zvláště veřejně neoháněl. Zaznívá všude jen jako jakýsi spodní proud, zřetelný, pro uznaného všudypřítomný, ale přitom neokázalý.“ ■ Ve stejném čísle časopis přináší recenzi studie V. Papouška *Žalmy z Petfieldu* (1912) týkající se především exilového díla prozaika Egon Hostovského. „Byl Židem, ač konfesně zřejmě nevyhraněný, což si pro specifickou citlivost jeho próz uvědomujeme ještě víc než třeba v případě Richarda Weinera.“

■ Kolínský rodák a současný prezident M. Zeman by se měl ještě za života dočkat svého muzea ve Veigertovském domě na kolínském Karlově náměstí. V historické stavbě s gotickými sklepy

by měly vzniknout také „přírodovědecké expozice, nebo expozice o historii kolínských židů. Redakcí oslovení Kolíňáci se k nápadu vybudování Zemanova muzea stavěli zdrženlivě... starosta se

naopak domnívá, že muzeum Kolín zviditelní a oživí v něm turistický ruch.“ (Týdeník 5+2 dny, 28. 2.) ■ O skandálu Vídeňské filharmonie informovala TV Nova (11. 3.); z „nedávno objevených archivů“ je zřejmé, že za války více než polovina členů orchestru (řada z nich ještě před anšlusem, kdy to bylo zakázané) vstoupila do nacistické strany, dva dokonce byli v SS. ■ Média

(např. ČRo Plus 7. 3.) připomněla „jeden z největších zločinů nacistického Německa proti československým občanům“ hromadnou vraždu vězňů osvětimského „rodinného tábora“ 8. března 1944. ■ ČT 1 (7. 3.) zaznamenala krátce, že v rámci „celostátního happeningu Pamatuj“ zazní „v kostelích, synagogách i na ulicích písně, které zpívali vězni v Osvětimi, když je vezli do plynových komor.“ ■ Stejná stanice o čtyři dny dříve informovala o letošním laureátu

Radokovy ceny za původní českou hru: získal ji ostravský dramatik a dramaturg tamější komorní scény Tomáš Vůjtek za hru *Slyšení*. „Jde o tragikomický příběh o Adolfu Eichmannovi, který se chce ze svých činů vyzpovídat přímo Pánu Bohu. Ten však nemá zájem.“ ■ LN (19. 3.) při recenzi „dvou zásadních alb“ skladatele Petra Skoumala zaznamenaly jeho 75. narozeniny. „I když zdánlivě

skládá jednoduché popěvky, ty písně drží jak helvetská víra – a to už přes dvacet let,“ píše se tu mj. ■ „Je známo, že věrozvěst Konstantin „měl astronomické znalosti ... a vedl vědecké disputace s učenými Araby a Židy,“ oznámily Slovácké noviny-regionální týdeník (13. 3.). ■ Média (např. LN 16. 2.) přináší zprávu o tom, že poslanec a lékař David Rath, obviněný z korupce, má být propuštěn z vazby na dvoumilionovou kauci. ■ „Ze svých zkušeností mohu říci, že Rusové nikdy vůči Židům sympatie nechovali,“ řekl prý při výslechu Němcům po svém zajetí Stalinův syn Jakov Džugašvili. „Židé a Cikáni jsou jedno a to samé; prostě nechtějí dělat.“ (Týdeník Týden, 4. 3.) ■ Brněnský deník (22. 3.) informoval o besedě v hodonínské knihovně, na níž historik tamního muzea referoval o dvou teoriích na téma skutečný otec T. G. Masaryka: Podle jedné to byl hodonínský židovský majitel cukrovaru Nathan Redlich, podle druhé císař František Josef I. „V roce 1849 tady pobýval na manévrech. Navíc si císař s poslancem Masarykem tykal, což dělal jen tehdy, když mluvil s vlastními dětmi nebo také levobočky,“ tvrdí historik. ■ Chomutovský deník (19. 3.) v článku ke Světovému dni vody zaznamenal, že prodej balené vody u nás od

roku 1905 zajišťovala firma Vladimír Vaněk. „Prvními odběrateli byli Pražané, většinou majetní Češi a Němci, ale také bohatí pražští Židé, kteří tuto vodu používali i na mytí.“

■ Moravský sever (5. 3.) si je jistý, že „nový ministr zahraničí USA John Kerry má část rodinných kořenů v našem regionu: přes svého dědečka Fritze Kohna-Kerryho v Horním Benešově na

Bruntálsku a přes svou babičku Idu v Úsově na Šumpersku. V článku jde o větev Idy: její předkové (s příjmením Löwy) žili v Úsově přinejmenším od počátku 18. století. Sdružení Respekt a tolerance z Loštic se chystá Kerryho pozvat na soukromou návštěvu Úsova, aby se mohl „dotknout vlastních kořenů – bez hmbuku, kamer a mikrofonů“.

(tp)

KRESBY JIŘÍ STACH

Kalendárium

Náhoda kalendáře spojila životní data tří významných židovských germanistů z českých zemí. Před **70 lety, 16. 4. 1943**, zemřel v terezínském ghettu **ARNOŠT VILÉM KRAUS**. Narodil se 4. 11. 1859 v Třeboradicích u Prahy. Patřil k první generaci židovských vědců, kteří významně vstoupili do konstituující se české vědy a angažovali se jako učitelé na české větvi tehdy čerstvě rozdělené Karlo-Ferdinandovy univerzity. V pomyslném českém Slavínu vědců má čestné místo vedle takových osobností, jako byli kolegové Masaryk, Vlček, Zubatý či Vrchlický, jeho jméno je symbolem celé jedné epochy české germanistiky. Téměř půl století působil, posléze jako profesor, na katedře německého jazyka a literatury FF UK, jako literární vědec a publicista se zabýval vztahem české a německé literatury, v letech 1906–12 řídil časopis *Čechische Revue*, který měl představovat českou kulturu v německé jazykové oblasti. Z jeho díla připomeňme alespoň studie *Faustiana aus Böhmen* (1898), *Goethe a Čechové* (1922), *Husitství v literatuře, zejména německé I–III* (1917–24).

Na bádání svého učitele a předchůdce na české katedře germanistiky Karlo-Ferdinandovy univerzity navázal **OTOKAR FISCHER**. Narodil se v Kolíně nad Labem **20. 5. 1883** (nikoli tedy roku 1993, jak jsme se tvrdili v minulém čísle *Rch*); příští měsíc tomu bude **130 let**. S odstupem času je nápadná především mnohostrannost jeho nadání a zálib, již se v české literatuře rovnal snad jen Jaroslav Vrchlický. Fischer překládal, psal verše, dramata, eseje, literární a divadelní kritiky, historické studie, přednášel jako docent a profesor na UK, byl dramaturgem a šéfem činohry Národního divadla. Koncem 20. let byl iniciátorem a tvůrcem nového oboru na pomezí filologie, literární vědy, historie a sociologie, který měl sloužit k dorozumění mezi slovanským a německým světem, a stál u zrodu časopisu *Germanoslavica*, tribuny zmíněného oboru. Na katedře germanistiky UK vychoval generaci českých germanistů, která pak hrála velkou

roli v českém kulturním životě; tradiční kádr posluchačů tvořili pražští Němci, většinou Židé, v této době už silně bilingvní. Dodnes zůstává osobností základního významu pro české umění překladu: vytvořil novou školu představující třetí stupeň překladatelského umění po Jungmannovi, Vrchlickém a Sládkovi. Sám překládal hlavně z němčiny (jeho stěžejním zájmem interpretačním bylo dílo J. W. Goetha, především *Faust*), ale upozorňoval na inspirační význam dalších jazykových oblastí.

Fischer, který německou kulturu u nás tlumočil a znal ji jako málokdo, si byl vědom historicky zděděné česko-německé polarity, ale zdůrazňoval v ní vždy momenty všelidské proti antagonistickým. Proto už od počátku 30. let sledoval vývoj v Německu s krajní nedůvěrou a po nástupu Hitlera k moci se stal jednou z vůdčích osobností protifašistického hnutí české inteligence. Zemřel před **75 lety, 12. 3. 1938**, na infarkt, vyvolaný rozrušením ze zprávy o nacistickém anšlusu Rakouska. (Více o něm viz *Rch* 5/1993.)

Otokar Fischer v karikatuře A. Hoffmeistera, 1926.

Před **125 lety, 14. 4. 1888**, se v Rohatci u Hodonína narodil **JOSEF KÖRNER**. Ve 30. letech působil jako docent novější německé literatury na německé větvi Karlovy univerzity. Na podzim 1938 byl přinucen z rasových důvodů odejít; v roce 1944 byl uvězněn v Terezíně. Po válce byl ostrakizován pro změnu z politických důvodů a přežíval díky podpoře přátel. Zemřel v Praze 9. 5. 1950. Je autorem objevených studií z období německého romantismu, jeho hlavní dílo, na němž pracoval více než 30 let, *Handbuch des deutschen Schrifttums*, vyšlo v roce 1949 v Bernu a pak znovu v roce 1964.

Z dalších osobností, které mají výročí v dubnu, připomínáme ještě alespoň čtyři. Lékař a spisovatel **ALOIS ISIDOR JEITELES** (20. 6. 1794 Brno–16. 4. 1858 Brno) – **155 let**. ■ Novinář a nakladatel **OSKAR KUH** (14. 4. 1858 Praha–29. 5. 1930 Praha) – **155 let**. ■ Spisovatel a novinář **JOSEF WECHSBERG** (29. 8. 1907 Moravská Ostrava–10. 4. 1983 Vídeň) – **30 let**. ■ Spisovatel **HERMANN UNGAR** (20. 4. 1893 Boskovice–28. 10. 1929 Praha) – **120 let**.

(tp)

ODEŠEL HISTORIK MIROSLAV KRYL

Prof. PhDr. Miroslav Kryl, CSc., se narodil 1. srpna 1943 v Šumvaldu u Uničova. Studoval na Univerzitě Palackého v Olomouci (češtinu a dějepis), v roce 1968 nastoupil do Památníku Terezín jako historik a záhy se stal vedoucím historického oddělení. Od počátku se soustředil především na odstraňování velké mezery ve výzkumu dějin terezínského ghetta a obecněji genocidy Židů v českých zemích.

Velkým badatelským počinem bylo jeho zpracování důležitého pramene k dějinám ghetta – deníku Egona Redlicha. Celý deník sice mohl publikovat až v 90. letech, mezitím však shromažďoval archivní dokumenty i vzpomínky přeživších z ghetta. Materiály, které zpracoval, později významně napomohly při přípravě stálé expozice Muzea ghetta.

V důsledku politické situace se podmínky pro výzkum stále zhoršovaly a v roce 1982 musel M. Kryl Památník Terezín opustit. Práci nalezl jen na základní škole. Ve výzkumu sice pokračoval soukromě, ale odpovídajícím způsobem mohl uplatnit svou odbornou erudici až po listopadové revoluci.

Od roku 1990 působil jako vysokoškolský pedagog na Univerzitě J. E. Purkyně,

obnovil spolupráci s Památníkem Terezín, podílel se na přípravě expozice Muzea ghetta i české národní expozice v Osvětimi. Byl členem redakční rady *Terezínských listů*. Připravil komentované vydání díla H. G. Adlera *Terezín 1941–1945. Tvář nuceného společenství* (tři svazky), vydal publikaci *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941–1944*, byl vedoucím autorského kolektivu publikace *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Vedle toho publikoval desítky studií a článků.

Odchod profesora Kryla (zemřel náhle 26. února 2013) uzavřel životní dráhu člověka, který vykonal mnoho pro uchování památky obětí genocidy Židů a historie terezínského ghetta.

Bohužel již nebude moci realizovat své další výzkumné i pedagogické záměry. Erudice, rozhled a pracovitost u něj byly ve vzácné rovnováze s lidskou zralostí a kolegiální. Tím více jej budeme postrádat.

VOJTĚCH BLODIG

JOSEPH ROTH**Židé na cestě**

■ Kniha známého žurnalisty a prozaika Josepha Rotha (1894–1939) sleduje ve volně spojených reportážích putování Židů z evropského Východu do západní Evropy, do USA a do Palestiny. Autor, který se sám po většinu svého života pohyboval po evropských velkoměstech, zasvěceně líčí situaci židovského obyvatelstva jak v původní vlasti, tj. v Rusku a ve východních částech bývalé rakousko-uherské monarchie, tak v západních velkoměstech, Vídně, Berlíně a Paříži, zamýšlí se též nad perspektivami židovského osídlení Palestiny. Text se skládá z původních reportáží publikovaných poprvé ve druhé polovině dvacátých let a ze dvou doslovů k vydáním z druhé poloviny let třicátých. Od mírného optimismu původního textu se nálada mění takřka v beznaděj posledního doslovu. I z toho důvodu je kniha zajímavým a dodnes čtivým dokumentem vývoje a „cesty“ evropské společnosti v posledním desetiletí před druhou světovou válkou.

Vydalo nakl. Academia v Praze r. 2013. Z němčiny přeložil Ondřej Sekal. 104 stran, dop. cena 250 Kč (na e-shopu nakladatelství s 20 % slevou).

PETR HLAVÁČEK, DUŠAN RADOVANOVIČ**Vytěšněná elita.****Zapomínání učenci z Německé univerzity v Praze**

■ Kniha navazuje na stejnojmennou výstavu, která se uskutečnila na FF UK a posléze v ŽMP. Na osudech osobností, spojených především s humanitními obory Filozofické fakulty Německé univerzity v Praze, prezentuje zvraty a pády 20. století, zejména pak naprostou neúctu ke svobodě a lidské důstojnosti. Většina z nich byla totiž pro svůj židovský původ pronásledována německým nacionálněsocialistickým režimem, mnozí tito vědci a akademičtí pracovníci zahynuli, další se zachránili v exilu. Připomenuto je též vědecké dílo těchto osobností, které byly během komunistického režimu programově vytěšňovány z naší kulturní paměti.

Vydaly FF UK Praha a nakladatelství Togga v Praze roku 2012. 172 stran, dop. cena 190 Kč.

PETER DEMETZ**Praha černá a zlatá****Výjevy ze života jednoho evropského města**

■ Kniha pražského rodáka, spisovatele, bohemisty a germanisty Petera Demetze (nar. 1922) evokuje vzájemně se prolínající působení čtyř národních a náboženských živelů, které se podílely na vytváření

KNIHY VÝSTAVY**UDÁLOSTI**

dějin naší země – Čechů, Němců, Židů a Italů. Autor přibližuje jejich vzájemné vztahy v různých historických epochách, ale především zkoumá jejich podíl na společenské, duchovní a kulturní atmosféře Čech.

Demetzova práce o Praze je zároveň kultivovanou a jemně ironickou polemikou s knihou Angela Marii Ripellina *Magická Praha* (Praga magica), která v sedmdesátých letech oživila staré romantické mýty z 19. století, podle nichž pražský genius loci vyznačuje jakousi speciální magii se všemi známými rekvizitami, k nimž patří golem, alchymisté a astrologové, faustovské pověsti atd. Demetz naproti tomu zdůrazňuje racionální či všední protiklad – úlohu exaktních věd v dějinách Prahy, celou její přízemní a šedou, byrokratickou, „kafkovskou“ tvář.

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2012, 3. vydání. Z angličtiny přeložil Zdeněk Hron. 600 stran, dop. cena 580 Kč (v e-shopu nakladatelství 464 Kč).

WORKSHOP S REŽISÉREM LUKÁŠEM PŘIBYLEM

■ Pražské Centrum židovských studií FF UK uvede ve dnech **2.–4. dubna** workshop režiséra Lukáše Přibyla, který seznámí účastníky s nejrůznějšími filmovými ztvárněními tématu holokaustu, a to jak v dokumentární, tak v hrané tvorbě. Na pořadu budou i debaty na téma, jak se film vyrovnává s temnou kapitolou světové historie, a řešit se budou otázky, s nimiž se po desetiletí snaží vypořádat diváci, kritici, tvůrci i historici, například: Existují etické hranice filmové reprezentace? Lze definovat odpovědný či nezápovědný přístup k historické fikci? Co všechno je a není součástí paměti, jakým způsobem se na historii pamatuje, jak lidé sbírají a zprostředkovávají zkušenosti, jaké jsou dopady jednotlivých způsobů zobrazování a interpretace holokaustu? Mohou se filmy o holokaustu přiblížit holokaustu skutečnému?

Workshop bude postaven na promítání celých filmů či ukázek, které budou doprovázeny diskuse. Bude rozdělen do hlavních témat, ta však nebudou striktně oddělena – pojednávána témata a pojmy se budou spíše vrstvit a rozvíjet. Největší důraz bude položen na českou a evropskou tvorbu, nebude však opomenuta ani americká kinematografie. Workshop proběhne na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění v Praze (Smetanovo nábřeží 2, P 1), zahájen bude **2. 4.** v učebně číslo 3 ve dvě hodiny

odpoledne a skončí **4. 4.** v učebně číslo 6 v půl desáté večer. Bližší informace a registrace na marcela.zoufala@gmail.com.

KULTUROU PROTI ANTISEMITISMU

■ V neděli **21. dubna** se koná již tradiční pochod dobré vůle, který pořádá Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ), letos pod záštitou místopředsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky a primátora hl. m. Prahy Bohuslava Svobody. Začíná ve 14 hodin na náměstí Franze Kafky, pokračuje na Klárov, kde se ve Valdštejnské zahradě od 15 hodin uskuteční veřejné shromáždění s kulturním programem za účasti herce Jana Potměšila, kantora Michala Foršta a dalších osobností. Vstup volný. Více informací naleznete na www.vsichnijsmelidi.cz.

MALÝ ŽIDOVSKÝ FESTIVAL

■ Na svátek Lag ba-omer, v neděli **28. dubna**, se v Praze ve velkém sále Městské knihovny (Mariánské náměstí 1) koná od 17.00 malý židovský festival. Obecenstvo si bude mít možnost poslechnout kromě klezmeru i díla židovských komponistů vážné hudby v podání českých a zahraničních umělců: klavíristka Marina Kantor (Izrael), Jiří Hošek – violoncello a Dominika Weiss Hošková – violoncello (Izrael), Alexander Shonert – housle, hudební soubor Tateľoshn a kantor Michal Foršt, dívčí vokální trio Makabara, virtuózní trio L'chaim, Tut Sade, hudební skupina Shirah a etno-symfonický orchestr Sharbilach. Seznámíme vás také s ukázkou izraelských tanců v podání taneční skupiny Besamim. Součástí festivalu bude projekce fotografií z Izraele Karla Cudlína.

Vstupné: 180 Kč senioři/studenti 120 Kč v pokladně MKP či přes síť Ticketportal.

WORKSHOP S KARLEM CUDLÍNEM A NATAŠOU DUDINSKOU

■ V květnu se v Jeruzalémě uskuteční sedmidenní fotografický workshop s fotografem Karlem Cudlínem a filmařkou a novinářkou Natašou Dudinskou. Zahnuje šest večerních setkání spojených s konzultacemi snímků, které si účastníci přivezou s sebou, i diskuse nad nově vytvořenými pracemi, přednášky o historii a současnosti Jeruzaléma, prohlídku památek s místním archeologem, prohlídku známých i méně známých míst Starého Města i moderního Jeruzaléma a okolí, fakultativní návštěvu Tel Avivu, a samozřejmě společné fotografování. Workshop je připraven pro 8 účastníků, cena je 8900 Kč, termín bude upřesněn; dopravu, ubytování i pojištění si každý hradí sám, Pro bližší informace kontaktujte cudlin@volny.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18, P 1)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve čtvrtek **11. dubna** v 15.00 zavítá na obec herec a ředitel divadla Ungelt **Milan Hein**.

■ V úterý **23. dubna** v 15.00 přivítáme vzácného hosta, zpěvačku, ale také výbornou fotografku paní **Evu Pilarovou**.

Káva o čtvrté

■ Ve středu **17. dubna** v 15.30 uvítáme na „Kávě“ prof. Ing. **Jiřího Drahoše**, DrSc., dr. h. c., předsedu Akademie věd České republiky.

■ Na úterý **30. dubna** v 15.30 přijal pozvání Doc. MUDr. **Michal Vrablík**, Ph.D., preventivní kardiolog a předseda České společnosti pro aterosklerózu. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, P 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 4.: **Judaismus a demokracie**. Pořad z cyklu diskusí o judaismu a moderní společnosti, jehož tématem je tentokrát vztah judaismu k demokracii. Našimi hosty budou rabín Karol Efraim Sidon a publicista a politolog Jan Fingerland. Moderuje Pavel Kuča, redaktor židovského měsíčníku *Maskil*.

■ 8. 4.: **Jom ha-šoa** – 70. výročí povstání ve varšavském ghettu. Přednáška Liora Inbara, izraelského historika a lektora Muzea bojovníků ghettu o povstání ve varšavském ghettu a jeho reflexi v současné izraelské společnosti. Přednáška se koná ve spolupráci s Institutem Tereziňské iniciativy a bude v hebrejštině s konsekutivním tlumočením do češtiny.

■ 10. 4.: **Mozaika**. Vernisáž výstavy prací žáků prvního stupně Lauderových škol v Praze, které vznikly v rámci projektu Mozaika vedeného Gabrielou Bimkovou.

■ 11. 4.: **Karl Koller**. Přednáška Olgy Gimunové z České společnosti anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny zaměřená na sušického rodáka Karla Kollera (1857–1944), očního lékaře a zakladatele lokální anestezie, jenž byl pětkrát navržen na Nobelovu cenu.

■ 17. 4.: **Masada na hoře Karmel**. Z cyklu přednášek o izraelské architektuře, v níž náš Daniel Ziss seznámí s dílem architekta Jochanana Ratnera a s jeho plánem na ochranu židovského národa z roku 1941, který nás zavede mimo jiné i do německé a arabské sekce Palmachu.

■ 22. 4.: **Volá Londýn, hlásí se Mnichov!** Takový název by mohla nést právě vycháze-

KULTURNÍ POŘADY

Synagoga v Nové Cerekvi, pohlednice kolem r. 1900. Ze sbírky F. Bányai. (K textu na str. 12–13.)

jší autobiografie Zuzany Fried-Preissové, jejíž podtitul zní *Vzpomínky československé redaktorky BBC a Svobodné Evropy*. Kromě rozhlasové práce se věnovala psaní poezie a byla poradkyní mezinárodních organizací se zaměřením na východní Evropu. O některých štacích svého rušného života si bude povídat s bývalým kolegou Petrem Brodem.

■ 24. 4.: **Duo Brikcius**. Koncert violoncellového sourozeneckého dua Anny a Františka Brikciusových. Zazní koncert vlámského skladatele Josepha-Hectora Fiocca a francouzského violoncellisty Paula Bazelaire pro dvě violoncella, *Sonáta* od Wolfganga Amadea Mozarta a *Suita pro dvě violoncella* od pražského židovského skladatele a violoncellisty Davida Poppera, jehož 170. výročí narození si tento rok připomínáme.

■ 30. 4. v 19.00: **Ulpan uvádí...** Hostem večera je izraelský bohemista, překladatel a čapkológ Peer Friedmann, který se s námi podělí o problémy překladu z češtiny do hebrejštiny. Po absolvování studia literatury na Telavivské univerzitě působil Peer Friedmann v Izraeli několik let jako stálý literární kritik v novinách *Ma'ariv* a v časopise *Time Out*. Z jeho překladů připomínáme například dva romány Jáchyma Topola *Kloktat dehet* a *Chladnou zemí* nebo *Kritiku slov* od Karla Čapka. Vstup volný.

■ Neděle 14. 4. ve 14.00: **Lviček Arje a deset egyptských ran**. Pesachová dílna pro děti a jejich rodiče. Prohlídka: Maiselova synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ **Výstava v prostorách OVK**: Miloš Zeit-hammel: **Monotypy** (do 4. 4.). Od 11. 4.: **Mozaika**: Výstava prací žáků Lauderových škol. Otevřeno po–čt 10–15 hod., pá 10–12 hod. a dále během večerních programů a po domluvě.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 4. 4.: **Čtení sluší každému**. Ze své poslední knihy *Tata a jeho syn*, která vyšla v nakladatelství Sefer, bude číst a o své literární tvorbě vyprávět Arnošt Goldflam. Pořad se koná ve spolupráci se Židovskou obcí Brno.

■ 16. 4. v 17.00: **Výtvarné práce žáků škol Jihomoravského kraje** – vernisáž výstavy dětských prací na téma holokaust, které vznikly na základě výzvy odboru školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Na vernisáži mimo jiné zazní skladba *Ohlednutí z dálky*, kterou přednesou: Ondřej Bauer – recitace, Alexej Aslamas – housle, Sára Žalčíková – klavír. Vstup volný.

■ 18. 4.: Jan Grunt: **Nová hudba k němým ruským židovským filmům**. Jan Grunt je studentem muzikologie brněnské Masarykovy univerzity. Představí se promítnutím dvou původně němých filmů, ke kterým složil hudbu.

■ Neděle 21. 4. v 10.30: **Jak se žilo v biblických dobách... dětem**. Podle Bible jsou děti vzácný dar od Boha darovaný rodičům. Dětské i dospělé účastníky čeká povídání o tom, jak vypadal tehdejší rodinný život, jak se děti učily a jak si ve volných chvílích hrály. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 29. 4.: Doris Grozdanovičová: **Pásla jsem tenkrát ovečky...** – setkání s věčně mladou redaktorkou a překladatelkou z angličtiny a němčiny, která prošla Tereziňem, pracuje ve sdružení Tereziňská iniciativa a aktivně působí při výchově mladých lidí v Evropě.

BRNO:**ARCHITEKTURA A HRBITOV**

■ V neděli **14. 4.** od 14 hodin se uskuteční s lektorkou ŽMP Mgr. Kateřinou Suchánkovou vycházka, při níž budou účastníci seznámeni s vývojem moderní brněnské architektury. Důraz bude kladen na několik realizací židovských stavitelů a architektů. Sraz u Měniňské brány. Vstupné 30 Kč.

■ Na neděli **21. 4.** od 14 hodin jsme připravili pro zájemce prohlídkovou trasu po židovském hřbitově v Brně-Židenicích s výkladem lektorky ŽMP Mgr. Tani Klementové. Hlavním tématem bude brněnská Chevra kadiša neboli Pohřební bratrstvo. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

Kavárna pro rodiče

■ Dovolujeme si vás pozvat na první z cyklu vzdělávacích školních kaváren. Cyklus zahájí prof. RNDr. **Milan Hejný**, CSc., autor moderních učebnic matematiky (nakladatelství Fraus), podle kterých se v LŠ učí matematika na 1. stupni. Kavárna se koná **18. dubna** v 17 hodin v LŠ (Belgická 25, P 2), vstupné 50 Kč (přijdou-li do kavárny oba rodiče, druhý má vstup zdarma). Během kavárny vám pohlídneme děti a občerstvíme vás (káva, čaj, víno a zákusky), vše zdarma. Místo u stolu a hlídání si laskavě rezervujte předem na e-mail: tereza.vanova@lauder.cz.

■ Dále zveme na vernisáž dětských obrazů, které vznikly v rámci projektu Mozaika. Vernisáž se uskuteční ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea (Maiselova 15) ve středu **10. dubna** v 18 hodin. *ip*

TÁBOR V SZARVASI

■ Termín letošního mezinárodního židovského dětského tábora v Szarvasi v Maďarsku je **21. 7.–2. 8.** a téma tábora je *Židovské cesty*.

Cena tábora je 4000 Kč. Cena za dopravu do Szarvasu se bude pohybovat přibližně kolem 500–1000 Kč. Záleží na věku vašeho dítěte a velikosti naší skupiny.

Pokud máte jakékoli další dotazy, neváhejte se na nás obrátit, a to na e-mail szarvas2013@gmail.com. Můžete psát česky, anglicky, hebrejsky nebo maďarsky. Těšíme se na vaše přihlášky! *Eva a Marian*

SŽOV

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků v Praze zve srdečně své členy a další zájemce na členskou schůzi ve velké zasedací síni radnice ŽOP Maiselova 18, Praha 1. Koná se ve čtvrtek **11. 4.** v 10.00. Program: Vzpomínka na Arnošta Lustiga s promítnutím filmu *Můj fotr a jeho oblíbené koncentráky*. Osobní vzpomínku na léta 1938–1945 přednese sestra A. Lustiga, paní Hana Hnátová. *jp*

WIZO

■ Milé členky, naše dubnová schůze se koná **24. 4.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **17. 4.** od 15.00 v Jáchymově ulici. *ek*

INZERCE

■ VŠ, 38 let, bez závazků, se ráda seznámí s inteligentním mužem. E-mail: senco@centrum.cz.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- 18. 4. od 10.30: Hudební matiné se zpěvákem a klavíristou Janem Jarešem.
- 22. 4. od 10.30: Beseda o hudbě s paní profesorkou Zuzanou Růžičkovou.
- 24. 4. v 15.00: Beseda se Sylvou Wittmannovou.

NOVÁ VÝSTAVA V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Od **4. dubna do 25. dubna** se bude v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská ulice, Praha 1) konat výstava pod názvem *Moc občanské společnosti v době holocaustu: Případ Bulharska 1940–1944*. Výstava dokumentuje vývoj situace v Bulharsku během let druhé světové války a záchranu bulharských Židů před deportací do koncentračních táborů. Organizátoři výstavy: Velvyslanectví Bulharské republiky ve spolupráci se Židovskou obcí Praha.

DOPROVODNÝ PROGRAM K VÝSTAVĚ

- Dne **22. 4.** v 18.00 se uskuteční v Jeruzalémské synagoze varhanní koncert. Účinkují: Sylvie Georgieva (Bulharsko) – varhany a Eli Georgieva-Milkov (Německo) – housle. Program: G. Tartini, N. Paganini, J. S. Bach, T. Vitali, Pugnani – Fr. Kreisler, A. Schnittke.
- Dne **24. 4.** v 18.00 bude v budově Židovské obce Praha promítnut film *Po konci světa* režiséra Ivana Ničeva podle scénáře Angela Wagensteina.

Film je ze společné bulharsko-řecké produkce a prostřednictvím konfrontace vzpomínek několika někdejších sousedů a současnosti ukazuje osudové změny v nábožensky i národnostně tolerantní občanské společnosti Bulharska od 40. let 20. století. Obě akce organizují Velvyslanectví Bulharské republiky, Bulharský kulturní institut a Židovská obec Praha.

ŽIDOVŠTÍ DÁRCI KOSTNÍ DŘENĚ JSOU V ČR VZÁCNÍ

Pražská židovská obec pořádá **19. května** unikátní akci s názvem *Na dřevě* zaměřenou na nové dárcce kostní dřevě. Registr dárců je potřeba obohatit o dárcce z etnických menšin, tedy i o lidi židovského původu.

Nemoci krve, jako je leukemie, postihují ročně v ČR stovky lidí. Šanci na uzdravení je transplantace kostní dřevě. Najít k pacientovi vhodného dárcce je však mnohem složitější než třeba u krevní transfuze. Rozhodující je shoda v tzv. HLA systému (tkáňových znacích, které se určují na bílých krvinkách). Je to jako řada deseti čísel, která se různě mísí a výsledkem je pak několik miliard možných kombinací! Obecná pravděpodobnost výběru je tak 1:100 a v českém registru je zatím jen 400 dárců.

HLA znaky na krvinkách jsou dědičné. Přitom tyto znaky se mohou dědit a míchat přes několik generací. Tyto znaky vypovídají o našich předcích i geografickém původu, aniž o svých kořenech víme. Jiná je kombinace ve střední Evropě než v rovníkové Africe nebo v Grónsku. To se také odráží v pravděpodobnosti nalezení dárcce: pro českého pacienta prakticky nelze najít shodného dárcce mezi černochoy nebo Romy, kteří pocházejí z oblasti Přední Indie. Proto je nutné rozšířit registr o dárcce z etnických menšin. Židé se za dlouhá století geneticky moc nezměnili, protože se žení a vdávali především v rámci své komunity. Když by však pacient z české židovské, tedy aškenázské rodiny hledal dárcce třeba v Izraeli, opět by musel hledat mezi Židy aškenázskými, protože Sefardé už mají znaky jiné. Žádání jsou dárci ze smíšených manželství. U takových lidí jsou znaky „namíchané“ úplně jedinečně. To se tedy týká většiny českých židovských dárců.

Do registru jsou přijímáni lidé ve věku 18–35 let (i gayové), darovat kostní dřevě lze až do 60 let. Roli hraje hmotnost dárcce, čím více váží, tím více se podaří pro pacienta buněk získat a rychleji se ujmou. Nejvhodnější jsou mladí muži a ženy, které ještě nebyly těhotné.

Koncert nejen pro dárcce kostní dřevě se uskuteční **19. května** od 17.00 v klubu Druhé patro – Dlouhá 37, Praha 1. Přímě během akce si budete moci nechat odebrat malý vzorek krve a zapsat se do registru dárců. Na koncertě vystoupí řada zajímavých hostů.

Detaily o akci a novinky najdete na <http://www.kehilaprag.cz/nadren/> a na Facebooku „na dren“. *km*

ŽNO BRATISLAVA

V **aprílu** blahoželáme: pani Katarína Borovanová – 94 rokov; pani Edita Breinerová – 76 rokov; pán Ján Danko – 80 rokov; pán Vilém Färber – 65 rokov; pani Elvíra Feldmarová – 76 rokov; pani Lýdia Katarína Felkelová – 75 rokov; pani Eugénia Grznáriková – 75 rokov; pani Lívia Herzová – 87 rokov; pán Ing. Juraj Hilvert – 76 rokov; pani Margita Horáková – 90 rokov; pani Alica Ištvanová – 94 rokov; pani Alica Jánska – 80 rokov; pán Ing. Teodor Kramer – 85 rokov; pani Oľga Kuxová – 89 rokov; pán Ing. Roman Lazar – 65 rokov; pán Karol Lederer – 71 rokov; pani Zuzana Ledererová – 83 rokov; pani Mgr. Anna Mandelíková – 71 rokov; pani Magdaléna Obertová – 60 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsovová – 80 rokov; pani Eva Rajeková – 80 rokov; pani Eva Redlichová – 75 rokov; pani Viera Staňová – 78 rokov; pani MUDr. Hilda Svátková – 78 rokov; pán Ing. Alexander Šebej – 81 rokov; pani Eva Vajdová – 95 rokov; pani Zuzana Vitálová – 65 rokov; pani Helena Weinwurmová – 88 rokov; pán Pavel Winczer – 78 rokov; pán Igor Zajac – 65 rokov, a pani Ella Zemanová – 90 rokov.

Ad mea veesrim šana!

BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme členom, ktorí slávia v **aprílu** sviatok narodenín: pán Peter Galát, nar. 2.4. – 70 rokov; pán Jozef Klement, nar. 9.4. – 60 rokov; pani Mária Diamantová, nar. 2.4. – 67 rokov; pani Eva Klementová, nar. 2.4. – 56 rokov; pán Tibor Singer, nar. 3.4. – 84 rokov; pani Eva Štátná, nar. 8.4. – 64 rokov, a pani Veronika Singero-ová, nar. 12.4. – 78 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **dubnu** oslavujú narodeniny členové naši obce: pan Milan Bohorodčaner, nar. 24.4. – 64 let; pan Petr Haimann, nar. 29.4 – 75 let; pani Hana Langová, nar. 6.4. – 65 let; pani Tereza Nepevná, nar. 5.4. – 19 let; pani Věra Páleníčková, nar. 22.4. – 73 let; pan Erich Rohan, nar. 7.4. – 88 let; pan Jiří Süß, nar. 21.4. – 57 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9.4. – 63 let, a pan Pavel Weisz, nar. 9.4. – 78 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **dubnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Rafael Rod, nar. 21.4. – 15 let; pani Dominika Malinová, nar. 1.4. – 37 let; pani Mgr. Eva Poli-šenská, nar. 9.4. – 59 let; pan RNDr. Ivana Šprto-ová, nar. 30.4. – 54 let; pani Marie Štátná, nar. 4.4. – 54 let, a pani Eva Kudrnová, nar. 2.4. – 63 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **dubnu** oslaví své narodeniny pan Oleg Rojten-berg, nar. 14.4. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme **aprílovým** oslávencom: pani He-lena Horánová, nar. 14.4. – 93 rokov; pán Ing. Tibor Figuš, nar. 5.4. – 92 rokov; pani Gita Grünwaldová, nar. 10.4. – 89 rokov; pani Gertrúda Stiefelová, nar. 18.4. – 85 rokov; pani Gre-ta Bayerová z Prešova, nar. 11.4. – 81 rokov; pani Eva Balážová, nar. 5.4. – 76 rokov; pani Ema Bauerová, nar. 14.4. – 76 rokov; pán Ing.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

Oskar Winkler, nar. 30.4. – 72 rokov; pán Ing. Peter Schwarz, nar. 2.4. – 67 rokov; pán MUDr. Juraj Mozeš, nar. 18.4. – 67 rokov; pani PaedDr. Marta Györiová, nar. 10.4. – 66 rokov; pán Er-vin Szász, nar. 19.4. – 66 rokov; pán Róbert Da-vidovič, nar. 8.4. – 64 rokov; pani MUDr. Eva Starková, nar. 25.4. – 64 rokov; pani Anna Bur-gerová, nar. 6.4. 62 rokov, a pani Ing. Soňa Czikková, nar. 29.4. – 61 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S ľútosťou oznamujeme, že zomreli: pán Viliam Klein (92 r.), pohreb sa konal 13. 1. 2013; pán Mikuláš Spiegel (93 r.) – pohreb sa konal 10.2., a pani Valéria Forbátová (89 r.) – pohreb sa konal 17.2. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Robert Velim-ský, nar. 12.4. – 87 let; pan Ctibor Abraham, nar. 17.4. – 67 let, a pan Ing. Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 78 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **dubnu** oslaví jubilea: slečna Klára Cvrkálová, nar. 11.4. – 10 let; pan Mgr. Pavel Deutsch, nar. 26. 4. – 36 let; pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 58 let, a pan Karel Wolf, nar. 11.4. – 87 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **dubnu** blahopřejeme pani Jarmile Weissové, nar. 16.4. – 84 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **dubnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Schwarz, nar. 6.4. – 74 let; pan Jan Šimandl, nar. 14.4. – 22 let; pan David Hájek, nar. 14.4. – 13 let, pan René Přibíl, nar. 17.4. – 67 let; pan Roman Štix, nar. 23.4. – 49 let; pani Hana Tvrská, nar. 24.4. – 85 let, a pani Eva Kokošková, nar. 25.4. – 55 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **dubnu** oslavujú narodeniny: pani Helena Bi-šická, nar. 4.4. – 89 let; pani Alice Friedová, nar. 8.4. – 100 let; pani Hana Golanová, nar. 24.4. – 93 let; pani Judita Hajná, nar. 8.4. – 84 let; pan Jan Hajný, nar. 10.4. – 87 let; pani Erika Juklová, nar. 19.4. – 86 let; pani Soňa Kubrová, nar. 5.4. – 89 let; pan Mario Petrovský, nar.

20.4. – 81 let; pan Alfred Popper, nar. 12.4. – 81 let; pani Ruth Reiserová, nar. 11.4. – 87 let; pani Margit Roubíčková, nar. 29.4. – 93 let; pan Ruvín Senderovič, nar. 16.4. – 86 let; pani Erna Seykorová, nar. 7.4. – 91 let; pan Evžen Singer, nar. 1.4. – 87 let; pani Alena Stern, nar. 18.4. – 88 let; pan Juraj Šajmovič, nar. 27.4. – 81 let, a pani Eva Tamášová, nar. 30.4. – 82 let.

Srdečně blahopřejeme pani Jarmile Rei-chenhalové, dlouholeté pracovníci FŽO, která oslaví 1. dubna 90 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S hlubokým zármutkem oznamujeme:

Dne 10. 3. zemřela pani Rahel Lebovičová. Se zesnulou jsme se rozloučili 12. 3. v obřadní síni NŽH.

Dne 10. 3. zemřela ve věku 90 let pani Mari-ana Foltýnová.

Dne 12. 3. zemřel pan Pavel Dunayevsky ve věku 76 let. Se zesnulým jsme se rozloučili 13. 3. v obřadní síni NŽH.

Dne 13. 3. zemřela ve věku 91 let pani Marta Vohryzková.

Zichronam livracha.

ŽNO PREŠOV

V **marci** sa životného jubilea dožili: pán Ing. Ladislav Izrael, nar. 5.3. – 56 rokov; pán František Izrael, nar. 11.3. – 66 rokov; pani Judita Schvalbová, nar. 22.3. – 77 rokov, a pani Ing. Zuzana Hrehorčáková, nar. 30.3. – 44 rokov.

V mesiaci **apríl** slávia narodeniny: pán Ma-ximilián Kartín, nar. 18.4. – 88 rokov; pani Magdaléna Šagátová, nar. 24.4. – 81 rokov; pani MUDr. Katarína Hrehorčáková, nar. 17.4. – 70 rokov; pani Mgr. Danica Brendzová, nar. 6.4. – 59 rokov; pán Ing. Peter Šiovič, PhD., nar. 2.4. – 55 rokov; pán PaedDr. Ivan Uher, PhD., nar. 13.4. – 56 rokov; pán Juraj Gutman, PhD., nar. 11.4. – 62 rokov, a pán Mgr. Peter Sviták, nar. 24.4. – 67 rokov.

Ad mea veesrim šana!

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **apríl** slávia narodeniny: pán Ivan Hoffmann, nar. 2.4. – 84 roky, pani Anna Bokorová, nar. 9.4. – 62 rokov, a pani Mária Čizmárová, nar. 12.4. – 64 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **dubnu** oslaví narodeniny: pani Lenka Krédlo-vá, nar. 21.4. – 35 let; pan Zoltán Šafář, nar. 9.4. – 93 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 70 let; pan Ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 60 let, a Samuel Ap-pel, nar. 11.4. – 11 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 10. 2. zemřela ve 87 let členka ŽO Teplice pani Sonja Kračmerová. *Zichrona livracha.*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **dubnu** oslaví své narodeniny pani Ing. Hele-na Kubrová. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 5. 2. zemřela dlouholetá členka obce pani Růžena Duchová. *Zichrona livracha.*

BARACK OBAMA V IZRAELI

Ve dnech 20. až 23. března navštívil Izrael americký prezident Barack Obama. Byla to jeho první prezidentská cesta do Svaté země a izraelští představitelé ji uvítali jako gesto podpory židovskému státu. Obama se totiž, na rozdíl od předešlého prezidenta George W. Bushe, ve svém prvním období ve funkci choval k Izraeli celkem zdrženlivě. Izraelský stát navíc v současné době musí čelit vážným hrozbám: nukleárnímu nebezpečí z Íránu i nekontrolované situaci v Sýrii. Ačkoli se hovory mezi prezidentem Obamou a premiérem Netanjahuem odehrály ve velmi srdečném duchu, různice ohledně naléhavosti případného útoku na íránská jaderná zařízení stále trvají. Obama nicméně potvrdil podporu Izraeli: prohlásil, že bude prodloužena smlouva, dle níž dávájí USA finanční pomoc na obranu, a že i přes škrty ve vojenském rozpočtu poskytne Amerika Izraeli další střely pro protivzdušnou obranu Železná kopule.

Ve vřele přijatém projevu k izraelským studentům v Jeruzalémě hovořil o nutnosti vytvořit palestinský stát i o potřebě zahájit znovu přímá izraelsko-palestinská jednání. Budování osad označil jako „kontraproduktivní k mírovému procesu“, nicméně nikoli za jeho „zásadní překážku“.

Obama se kromě prezidenta Perese a premiéra setkal také s čerstvými členy vlády: ministrem obrany Mošem Ja'alonem a ministryní spravedlnosti Cipi Livniovou a v Ramalláhu s palestinským představitelům Abbásem.

DEMONSTRACE ZA POLLARDA

V předvečer příjezdu amerického prezidenta do Izraele se před jeruzalémskou rezidencí prezidenta Perese konala demonstrace za propuštění Jonathana Pollarda. Demonstranti žádali, aby Obama dal Pollardovi, výzvědnému analytikovi amerického námořnictva, který byl za špionáž ve prospěch Izraele odsouzen na doživotí a odpykává si již 26. rok trestu, milost. Petiči za propuštění Pollarda podepsalo již 202 tisíc lidí.

NOVÝ PAPEŽ A ŽIDÉ

Nově zvolený papež František (kardinál Jorge Bergoglio z Argentiny) se již setkal se zástupci nekatolických náboženství: den po svém uvedení po funkce promluvil k představitelům židů, muslimů, buddhistů, hinduistů, sikhů a nekatolických křesťanů. Katolíci a židé jsou dle nového papeže „spjati mimořádným duchovním poutem“. Papež František také vyzval k posílení mezináboženského dialogu, zahájenému na II. vatikánském koncilu dokumentem *Nostra aetate*.

Světová média také zmiňují, že v květnu se v anglickém překladu objeví kniha, kte-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Barack Obama u Zdi nářků. Foto archiv.

rá obsahuje přepisy rozhovorů mezi (tehdy ještě kardinálem) Bergogliem a jeho přítelem, rabínem Abrahamem Skorkou, rektorem Latinskoamerického rabínského semináře v Buenos Aires. Jeho bohoslužby pro Bergoglio v minulosti několikrát navštívil.

PETICE KVŮLI NPD

Představitelé německé židovské komunity kritizují rozhodnutí vlády, která se rozhodla nevyvíjet aktivitu v úsilí zakázat nejsilnější neonacistickou stranu v zemi. Jedná se o krajně pravicovou Národnědemokratickou stranu Německa (NPD) a dlouholeté pokusy ji zakázat vyvrcholily loni v prosinci, kdy členové Spolkové rady odhlasovali, že podají petici ke Spolkovému ústavnímu soudu (předchozí žádost v roce 2003 soud zamítl). V současné době se hledá podpora pro zákaz strany ve Spolkovém sněmu, takže skutečnost, že vláda Angely Merkelové se do této snahy rozhodla nevložit, pokládají židovští vůdci za nesprávnou. NPD, známá svou antidemokratickou, xenofobní a antisemitskou politikou, má na 5800 členů a jako oficiální parlamentní strana pobírá státní příspěvek (v roce 2011 to bylo zhruba 1,7 milionu dolarů).

NA PAMĚŤ SOLUŇSKÝCH ŽIDŮ

Letos poprvé si obyvatelé řecké Soluně významněji připomněli osud svých židovských spoluobčanů, kteří byli před sedmdesáti lety deportováni do Osvětimi. Před válkou žilo v Soluni na 53 tisíc Židů, fun-

govalo tu padesát synagog. Tragédií většiny z nich připomínalo dosud jen několik pamětních desek uvnitř současných dvou synagog a tržny pořádané místní obcí. Letos však vyšlo na pamětní pochod do ulic na tři tisíce soluňských obyvatel. Proč ta změna?

Soluňský starosta Jiannis Boutaris ji vysvětluje tím, že po válce zdejší občané neměli odvahu připomínat tragický osud svých sousedů a že svou roli hrála i národnostní nota: představitelé města v minulých obdobích zdůrazňovali spíše řeckou identitu Soluně a Makedonie, o jejich tureckých či židovských obyvatelích příliš nemluvili.

Finanční krize v Řecku posílila pozici otevřeně rasistické a antisemitské strany Zlatý úsvit, v současnosti čtvrtého nejsilnějšího seskupení v řeckém parlamentu. Starosta patří k těm, kdo politiku této krajně pravicové strany kritizují, a předpokládá, že účastníci pamětního pochodu tak vyjádřili i nesouhlas s tím, jak členové Zlatého úsvitu popírají holocaust.

CHABAD V ANTVERPÁCH

Jak informuje Židovský informační servis (www.ztis.cz), židovské chasidské hnutí Chabad-Lubavič otevřelo minulý týden v centru Antverp novou synagogu a židovské centrum, do nichž investovalo 3 miliony dolarů. Na ploše čtyř tisíc metrů čtverečních se tu nachází také knihovna s multimediální studovnou. Rabín Shabtai Slavatický sdělil serveru JTA, že v nové budově, která stojí v sousedství hlavního sídla Chabadu, bude později umístěno i muzeum holokaustu a judaismu. Premiér belgického vlámského regionu Kris Peeters řekl na slavnostním otevření nové budovy stovkám hostů, že se vláda „rozhodla bojovat s antisemitismem, a to i pomocí vzdělání“.

am

רוש חודש
רוש חודש

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daníček, Tomáš Pěkný, Alice Marxová, (šéfredaktorka). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954302007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 3. 2013.

Cena 20 Kč (0,90 €)